SPOTLIGHT RAPPORT

UDFORDRINGER FOR DANMARKS OPNÅELSE AF VERDENSMÅLENE – I PERIODEN 2017-2021

JUNI 2021

92-gruppen
Forum for bæredygtig Udvikling

GLOBALT **FOKUS**
- Folkelige organisationers udviklingssamarbejde

FORORD

I 2021 har Danmark alle muligheder for oprigtigt at træde ind i *handlingens årti*: De 10 år vi har tilbage til at arbejde for de Verdensmål for bæredygtig udvikling, som vi – som nation og verden – har lovet at opnå i 2030.

I *handlingens årti* er det tid at sætte handling bag løftet.

I 2021 er der tre vigtige milepæle, som kan og skal udnyttes til at tage nogle store skridt fremad: Genåbningen efter COVID-19-krisen – med indførsel af fundamentale og nødvendige ændringer, der sikrer et mere bæredygtigt samfund; regeringens nye handlingsplan for Danmarks implementering af Verdensmålene; og den vigtige begivenhed, at Danmark skal til "Verdensmålseksamen" ved High Level Political Forum i FN.

I 2021 står vi fortsat overfor en global klimakrise, en global natur- og biodiversitetskrise, en global ulighedskrise og en verdensomspændende indskrænkning af civilsamfundets råderum. Spredningen af COVID-19 i 2020 og 2021 har haft en række uoverskuelige og negative økonomiske, sociale og rettighedsmæssige følgevirkninger. Med SPOTLIGHT-rapporten i 2020 opfordrede vi til, at danske politiske beslutningstagere brugte rapportens mange konkrete anbefalinger som mulige initiativer til håndtering af COVID-19-krisens følgevirkninger. Nu – et år senere – hvor Danmark overordnet set er kommet godt igennem COVID-19-krisen, mangler vi i allerhøjeste grad at se reelle og langsigtede planer for en ny, ansvarlig, modstandsdygtig og bæredygtig genopbygning – *Building Forward Better and Greener.* Nu, i *handlingens årti*, skal krisen bruges til at relancere Verdensmålene og skabe den nødvendige og accelererede politiske handling.

Den anden oplagte mulighed for handling og forandring er Danmarks nye handlingsplan for Verdensmålene. Finansminister Nicolai Wammen annoncerede i september 2020, at handlingsplanen var på trapperne – en længe ventet og kærkommen udmelding, da Danmark siden regeringsskiftet i juli 2019 har manglet et handlings- og styringsinstrument til implementering af Verdensmålene.

Nu, I *handlingens årt*i, skal en national dansk handlingsplan være ambitiøs, fremsynet og fokuseret, med en klar analyse af udfordringer og et reelt politisk engagement til at overkomme dem.

Det er derfor positivt, at regeringens netop lancerede handlingsplan indeholder konkrete initiativer til handling - der er dog behov for et langt højere politisk ambitionsniveau end det, som præsenteres i handlingsplanen, hvis Danmark skal nå i mål i 2030. Det er ikke tilstrækkeligt blot at nævne igangværende initiativer og fremhæve vores styrker. Det er bydende nødvendigt, at vi sætter målrettet og konkret ind på de områder, hvor Danmark halter bagefter.

Den tredje vigtige trædesten er Danmarks "eksamen" i Verdensmålene i juli 2021. I den frivillige rapportering til FN om status på implementering af Verdensmålene, *Voluntary National Review,* skal Danmark fremlægge de fremskridt, som er opnået og de udfordringer, som er identificeret i de fire år, der er gået, siden Danmark sidst var til eksamen i 2017.

De danske civilsamfundsorganisationer, som er medlem af Globalt Fokus og 92-gruppen, har i de sidste fire år i en fælles SPOTLIGHT-rapport stillet skarpt på Danmarks største udfordringer for opnåelse af Verdensmålene, både nationalt og i Danmarks internationale engagement. I 2021 ser SPOTLIGHT-rapporten tilbage og vurderer Danmarks bidrag til Verdensmålene gennem de sidste fire år og den overordnede tendens frem mod opnåelsen af disse.

Og tendensen er klar: Der er brug for handling! Det gælder for alle 17 Verdensmål – og særligt for de Verdensmål, hvor Danmark halter bagefter. Det gælder for Agenda 2030's grundlæggende principper om de tre dimensioner af bæredygtighed, politiksammenhæng og for princippet om ikke at lade nogen i stikken. Og det gælder ikke mindst for de institutionelle mekanismer, Danmark har sat op for at understøtte implementeringen af Verdensmålene. På alle fronter mangler der politisk vilje, konkrete målsætninger, ejerskab og inddragelse samt en ambitiøs handlingsplan, som reelt kan sikre grundlaget for nødvendige politiske prioriteringer og skabe en reel transformativ omstilling af det danske samfund.

På baggrund af denne tendens præsenterer civilsamfundets SPOTLIGHT-rapport 2021 en række konkrete anbefalinger til, hvilke skridt Danmark skal tage for at træde ind i *handlingens årti* – nu.

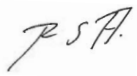

Rasmus Stuhr Jakobsen
Formand, Globalt Fokus

Torleif Jonasson
Formand, 92-gruppen

BAG OM SPOTLIGHT-RAPPORTEN

BAGGRUND

Denne SPOTLIGHT-rapport er udarbejdet af medlemsorganisationer under de to danske NGO-netværk Globalt Fokus og 92-gruppen i foråret 2021, med udgangspunkt i netværkenes fælles arbejdsgruppe om implementering af Verdensmålene og Agenda 2030 i Danmark og globalt. Formålet med rapporten er at belyse de udfordringer, som Danmark står overfor, i forhold til at nå Verdensmålene til fulde i Danmark og samtidig yde et maksimalt bidrag på globalt plan. I forbindelse med belysningen af de enkelte udfordringer er der indskrevet anbefalinger til, hvordan man, med politisk handling, kan løse de enkelte udfordringer.

De to netværks sekretariater har koordineret udarbejdelsen af rapporten samt udarbejdet indholdet til afsnittet *"Bag om SPOTLIGHT-rapporten"* og står på den baggrund til ansvar for indholdet af dette afsnit. Medlemsorganisationer under de to netværk har både udarbejdet de tematiske kapitler og de tekster, der belyser de specifikke udfordringer inden for de enkelte Verdensmål og delmål samt anbefalinger til politisk handling. De tematiske kapitler står alle forfattere[1] af årets rapport til ansvar for. I kapitlerne om de enkelte mål er det derimod forfatterne af det pågældende kapitel, der står til ansvar for indholdet heri, inklusive anbefalinger til politisk handling. Forfatterne af kapitlerne om de 17 Verdensmål fremgår under kilderne. Medlemsorganisationer har kunnet indhente ekspertviden hos aktører, som ikke er medlem af Globalt Fokus eller 92-gruppen.

Rapporten er grafisk opsat af grafisk designer Maja Wesnæs og trykt hos KLS Pureprint A/S.

1 Dignity, Røde Kors og Verdens Bedste Nyheder står ikke til ansvar for de tematiske kapitler, men kun for de kapitler om de 17 mål som de hver især står som medforfattere på.

LÆSEVEJLEDNING

Denne læsevejledning giver et overblik over rapporten, der introducerer form og indhold.

1. FORMÅL

Denne SPOTLIGHT-rapport er udarbejdet af de organisationer i civilsamfundet, som er medlemmer af Globalt Fokus og 92-gruppen. Det er fjerde år, at rapporten udgives med henblik på, at politiske beslutningstagere og andre interesserede kan læse om udfordringer ved og anbefalinger til Danmarks implementering af Verdensmålene. I rapporten er der fokus på, at politiske beslutningstagere kan bruge indholdet af rapporten til at blive klogere på Danmarks udfordringer og handle på baggrund heraf. Indholdet af rapporten er samtidig så bredt, at man som generel politisk interesseret også kan finde viden om en lang række forskellige emneområder. Som noget særligt i år fungerer rapporten samtidig som civilsamfundets bidrag til Danmarks frivillige, nationale rapportering til FN om status for den danske implementering af Verdensmålene, som skal præsenteres til FN's *High Level Political Forum* i juli 2021. Derfor sætter rapporten fokus på Danmarks udfordringer ved implementering af Verdensmålene over den fireårige periode, fra sidst Danmark rapporterede til FN i 2017 og indtil nu, 2021.

BAG OM SPOTLIGHT-RAPPORTEN

2. KAPITELOVERSIGT

Samtidig med analysen af de enkelte mål, ønsker forfatterne bag rapporten at fremhæve en række temaer, som er helt centrale for opnåelsen af Verdensmålene, og som ligeledes er i fokus i Danmarks officielle nationale rapportering til FN. Rapporten indeholder derfor seks kapitler med fokus på specifikke temaer.

Et kapitel om **Covid-19 og bæredygtig genopbygning** er nødvendigt i 2021, hvor Danmark ser ud til at være kommet relativt godt igennem krisen, men hvor det er helt centralt, at regeringen nu tænker mere langsigtet og bruger krisen til at skabe reel politisk handling og sikre grønt og socialt fremskridt.

I kapitlet om **tre dimensioner af bæredygtighed** understreges det, at den sociale, den miljømæssige og den økonomiske dimension er lige vigtige og må opfyldes på lige fod, for at en udvikling kan siges at være bæredygtig. For at forstå Agenda 2030 og Verdensmålene, og hvordan disse skal implementeres, skal integrationen af de tre dimensioner af bæredygtig udvikling gennemføres konsekvent.

Et kapitel om det helt centrale princip bag Verdensmålene om **Leaving No One Behind** påpeger nødvendigheden af, at Danmark med Verdensmålene har forpligtet sig til at efterleve løftet om at 'alle skal med' i den bæredygtige udvikling, og at vi skal *starte med dem, der er længst fra at tage del i den*.

Institutionelle mekanismer og strukturelle forhold pointerer det afgørende i, at en ny dansk handlingsplan tager fat i de udfordringer, Danmark har, samt baseres på en 'gap-analyse', som skal sikre grundlaget for nødvendige politiske prioriteringer og dermed danne basis for den transformative omstilling af samfundet.

I kapitlet om **monitorering og evaluering** understreges vigtigheden af, at der opsættes én samlet mekanisme for evaluering, monitering og opfølgning omkring Verdensmålene. Modellen skal indeholde en officiel årlig statusrapport, en skyggerapport udarbejdet af en uafhængig instans, en årlig diskussion i Folketinget, bred aktørinvolvering og udarbejdelse af en frivillig rapportering til FN hvert 3. år.

I det sidste tematiske kapitel om **implementeringsmidler** slås det fast, at finansiering er afgørende, hvis bæredygtighedsmålene skal nås. Foruden finansiering skal Danmark sikre en sammenhæng i politikker, så de understøtter – og ikke underminerer – andre landes muligheder for at opnå Verdensmålene. Dette princip om *politiksammenhæng for bæredygtig udvikling* er dybt indlejret i Verdensmålene.

Efter de tematiske kapitler følger 17 kapitler, der hver især analyserer Danmarks bidrag – både nationalt og internationalt - til et af de 17 Verdensmål; rummer en vurdering af den generelle tendens ved den danske indsats for hvert mål i perioden 2017-2021; samt indeholder en række konkrete anbefalinger til politisk handling.

3. VURDERING AF TENDENSER FOR IMPLEMENTERING AF VERDENSMÅL

Rapporten ser tilbage på den generelle tendens ved den danske implementering af Verdensmålene siden den sidste frivillige rapportering til FN i 2017 og frem til 2021. Denne tendens illustreres for hvert mål i en grafisk fremstilling med en kurve, der over tid går opad ved en positiv udvikling, nedad ved en negativ udvikling og ligeud for status quo. Tendensen i hhv. Danmarks nationale og internationale bidrag er illustreret i to forskellige kurver for hvert mål.

4. EKSPERTERNES FOKUS PÅ UDVALGTE UDFORDRINGER

De 17 Verdensmål og 169 delmål udgør en holistisk ramme, da de hver især er gensidigt afhængige. Løsningen på en udfordring inden for et mål og delmål kan have positive eller negative konsekvenser for opnåelsen af andre mål og delmål.

Forfatterne har i teksterne fokuseret på udvalgte delmål og udfordringer, som afspejler ekspertisen i netværkene og deres medlemsorganisationer og derved styrker rapportens integritet og faglige kvalitet. Mål og delmål, som også er relevante for det vurderede mål, men ikke er beskrevet i teksten, er indsat nederst på hver side under overskriften "Husk også mål og delmål".

5. FOKUS PÅ POLITISK HANDLING

Rapporten har fokus på at præsentere konkrete forslag til politisk handling. Politiske beslutningstagere - enten som del af en regering eller en opposition og uanset partifarve eller ideologi – kan bruge indholdet af rapporten til at blive klogere på Danmarks udfordringer og handle på baggrund heraf.

Med denne rapport ønsker det danske civilsamfund derfor at skabe klarhed over Danmarks udfordringer med at opfylde Verdensmålene og rette fokus mod problemets kerne, mod de nødvendige ændringer og mod reelle, håndgribelige løsninger. Den generelle konklusion om implementeringens tendenser er, at for lidt opnås for langsomt, og at der er behov for handling – nu.

COVID-19 OG VERDENSMÅLENE

COVID-19-pandemien er den værste krise, som har ramt verden siden 2. verdenskrig. Med udgangspunkt i Verdensmålene har FN lavet en analyseramme for mulige socioøkonomiske konsekvenser af COVID-19. På baggrund af den ramme er den overordnede vurdering, at Danmark er lykkedes med at styre pandemien og afbøde de potentielt meget alvorlige socioøkonomiske konsekvenser – men vi har også set følgende problemer:

SUNDHED FØRST

COVID-19 har sat sundhedssystemerne verden over under et ekstremt pres.[1] De fleste lande, inklusive Danmark, har oplevet at måtte arbejde hårdt for at skabe sammenhæng mellem smittetal, respiratorer og adgang til værnemidler og vaccinationer. Situationen rammer især sundhedsmedarbejdere på hospitaler, hvor kvinder systematisk har båret den største byrde. I september 2020 blev det vurderet, at over 7000 sundhedsmedarbejdere på verdensplan er afgået ved døden som konsekvens af COVID-19, hvilket afslører den udsatte situation som sundhedsarbejdere arbejder under – og ikke kun i udviklingslandene.[2,3] Ældre mennesker er også blandt de hårdest ramte, hvor sygdom og død har været langt hyppigere end hos andre grupper.

ØKONOMISK REAKTION

Hjælpepakkerne i Danmark har sikret, at de socioøkonomiske konsekvenser var på det laveste, og ved at give kompensation på 90% har regeringen holdt hånden under en stor del af de erhvervsdrivende. Det er positivt, at regeringen har taget disse initiativer for at sikre mod bl.a. arbejdsløshed. Hjælpepakkerne kunne dog have stillet flere krav til modtagerne, eksempelvis om at respektere menneskerettigheder og miljø og ikke at have penge placeret i skattely.

SOCIAL SAMHØRIGHED OG MODSTANDSDYGTIGHED

COVID-19-krisen viser, hvor sårbart vores globale økonomiske system er, og hvor afhængige verdens lande og virksomheder er af hinanden.[4] OECD påpeger, at en af vejene ud af COVID-19-krisen er, at virksomheder viser ansvarlig virksomhedsadfærd.[5]

Fokus på menneskerettigheder og miljø i virksomheders globale værdikæder bidrager væsentligt til at sikre modstandsdygtige forsyningskæder.[6] Desværre halter udviklingen på området bagud. Internationale undersøgelser viser, at importerende virksomheder, også i Danmark, ikke har tilstrækkeligt fokus på ansvarlig virksomhedsadfærd,[7] og problemerne i de globale leverandørkæder er kun blevet værre under COVID-19 – blandt andet for migrantarbejdere.[8]

ANBEFALINGER

Vi vurderer, at Danmark er kommet godt igennem første halvleg af COVID-19-krisen og anbefaler, at regeringen nu tænker mere langsigtet og bruger krisen til at lave fundamentale ændringer i samfundet:

- Brug krisen til at "Build Forward Better and Greener", ændre økonomien og sikre grønt og socialt fremskridt. Brug krisen til at relancere Verdensmålene og skabe acceleration og handling.
- Etabler et mere effektivt beredskab for fremtidig håndtering af pandemier, inklusive oplagring af værnemidler og bring de nyvundne erfaringer ind i sundhedssystemet.
- Indfør et "smart mix" af tiltag for at fremme ansvarlig virksomhedsadfærd til at sikre modstandsdygtige forsyningskæder, inklusive lovgivning, sektorinitiativer og rådgivning på området – for eksempel på ambassader, i væksthuse, mv.
- Indskriv Danmarks flerårige støtte til *"Access to COVID-19 Tools (ACT) Accelerator"*, inklusive vaccineprogrammer (COVAX), i den nye udviklingspolitiske strategi.
- Danmark skal i WTO støtte, at lande i det globale Syd kan opstarte offentlig produktion af vacciner og anden nødvendig medicin i forbindelse med COVID-19.

TRE DIMENSIONER AF BÆREDYGTIGHED

Bæredygtig udvikling beskrives med tre dimensioner: social, miljømæssig og økonomisk bæredygtighed. Disse tre dimensioner er alle vigtige, men skal ligestilles, for at en udvikling kan siges at være bæredygtig. Realisering af Agenda 2030 og Verdensmålene må bygge på en integration af de tre dimensioner for bæredygtighed. Det er vigtigt at forstå, at de 17 Verdensmål udgør en helhed, og at de skal realiseres samtidigt. Ofte er økonomiske mål styrende uden at være balanceret i forhold til sociale og grønne hensyn – det sker globalt, men også i Danmark.

Siden 1945 er det globale befolkningstal tredoblet, og den teknologiske udvikling har givet mulighed for at producere stadigt mere. I takt hermed er forbruget af natur og ressourcer stærkt øget. Bæredygtighed har ikke været en dominerende værdi. Det har derimod produktion, produktivitet og økonomisk-materiel vækst. Det manglende fokus på social og miljømæssig bæredygtighed har haft store konsekvenser. I samme periode har det økonomiske vækstparadigme været et centralt element i Danmark ved skabelsen af vores velfærdssamfund. Resultatet har været en kraftig velstandsstigning – men også et stadigt mindre bæredygtigt velfærdssamfund.

Det er uholdbart at fortsætte med at lade materiel vækst og velstand dominere som forudsætninger for samfundsmæssig fremgang.[9] Omstilling af økonomien med relativ afkobling (af økonomisk vækst fra miljøpåvirkninger) og med fremme af cirkulær økonomi kan mindske presset på de økologiske systemer. Men aktuelle metastudier sandsynliggør, at afkobling i *absolut* forstand, i global skala, i alle sektorer og over tilstrækkelige tidsrum, ikke er muligt i praksis.[10] Denne vurdering har vidtrækkende konsekvenser for globale økonomiske strategier, der sigter på at fremme bæredygtig udvikling.

Der har de seneste år været stigende fokus på disse udfordringer – også i Danmark. Nogle kommuner og virksomheder søger at gøre op med et ensidigt fokus på økonomisk vækst. Men Danmark er stadig langt fra at leve op til Verdensmålene. Særligt på klimaområdet er regeringen blevet kritiseret for at være for langsom og for uambitiøs med den grønne omstilling.

SOCIAL BÆREDYGTIGHED

MILJØMÆSSIG BÆREDYGTIGHED

ØKONOMISK BÆREDYGTIGHED

ANBEFALINGER

- Danmark skal – nationalt og globalt – kun tilstræbe økonomisk vækst (målt som BNP-vækst), hvis den er miljømæssigt, socialt og økonomisk bæredygtig.
- Danmark skal sikre, at velfærds- og miljømæssige hensyn tillægges større vægt end hidtil i de valgte politikker.
- Danmark skal gennemgå (*screene*) ny lovgivning for at sikre, at dens primære formål ikke skaber negative påvirkninger i forhold til nogen af Verdensmålene.[11]
- Danmark skal afsætte additionelle midler til klimabistand. Disse må ikke overføres fra udviklingsbistanden. Udviklingsbistand og klimafinansiering er to forskellige forpligtelser, Danmark har overfor udviklingslandene.
- Danmark skal indtænke naturbaserede løsninger[12] i nationale og globale politikker, da disse har stort potentiale for at indvirke positivt på både miljø, klima, biodiversitet, generel udvikling mv.
- Danmark skal styrke tværgående sammenhæng i indsatserne for at kunne adressere de strukturelle barrierer, der forhindrer os i at skabe et bæredygtigt samfund.

LEAVING NO ONE BEHIND

NATIONALT

Danmark har med Verdensmålene forpligtet sig til at efterleve løftet om leaving no one behind (LNOB). Konkret indebærer det, at 'alle skal med' i den bæredygtige udvikling, og at vi skal *starte med dem, der er længst fra at tage del i den.* Agenda 2030-deklarationen tilskriver også, at de mest ekskluderede skal blive 'empowered', hvilket indebærer, at de sikres bemyndigelse og kapacitet til selvstændigt at indgå og tage del i deres egen udvikling.

Fra et strategisk niveau er der stadig et begrænset fokus på princippet om LNOB. I den seneste politiske handlingsplan berøres det ikke, og i den frivillige nationale rapportering til FN (Voluntary National Review – VNR) fra 2017[13] nævnes det kun kort ifm. partnerskaber. Hvor det var positivt med civilsamfundets deltagelse i selve VNR-præsentationen, så skal inddragelse forbedres for at sætte det rigtige ambitionsniveau, så alle kommer med. Rigsrevisionens ellers kritiske konklusioner om ministeriernes manglende indsats for realisering af Verdensmålene overså også løftet om LNOB.

Påstanden om, at Danmark nærmest er i mål med Verdensmålene går især udover dem, der er længst fra at tage del i den bæredygtige udvikling. Reel efterlevelse af LNOB-princippet i Danmark vil indebære forbedringer for de knap 60.000 børn og deres familier, der lever i fattigdom, og for de ca. 6000 hjemløse borgere, der ikke har tag over hovedet. Det vil sætte en stopper for diskrimination på arbejdsmarkedet med både ligeløn for kvinder og ligebehandling af jobansøgere uagtet deres etnicitet, religion, alder eller handicap. Det vil også forbedre inklusion af flygtninge, ældre og mennesker med handicap i en mere digital verden og sikre forståelse for og øget repræsentation af minoritetsgrupper såsom religiøse mindretal, LGBT+ personer og grønlandske borgere. Kort sagt, efterlevelse af de rettigheder som mennesker, der af forskellige grunde er marginaliserede eller særligt sårbare, har. Efterlevelsen af LNOB er en styrket forankring af menneskerettighederne, da de er gensidigt understøttende.

INTERNATIONALT

Princippet om Leaving No One Behind er, bortset fra i den Udviklingspolitiske og Humanitære Strategi "Verden 2030",[14] ikke omtalt i Danmarks globale strategier. Det giver indtryk af, at konsekvenserne af Danmarks internationale indsats for befolkningsgrupper, der er marginaliserede, særligt udsatte eller ladt i stikken, ikke ses som relevant inden for andre områder end det udviklingspolitiske. Det er et problem, fordi der derved er risiko for, at fx dansk udenrigs-, handels- og klimapolitikker bidrager til, at befolkningsgrupper, der i forvejen er marginaliserede, kan blive det yderligere. "Verden 2030" nævner LNOB som ramme for dansk udviklingsbistand og humanitære indsatser, men helt overordnet er LNOB kun i få tilfælde reflekteret i Danmarks landepolitikker i udviklingssamarbejdet.[15] Syv ud af 11 af Danmarks nuværende landepolitikker, opdateret efter 2015, nævner ikke LNOB eksplicit. Tendensen er dog, at landestrategierne

med tiden reflekterer LNOB. Ingen landestrategier vedtaget i perioden 2015-2018 italesætter LNOB, mens alle strategier opdateret efter 2018 italesætter princippet om LNOB, om end i forskellig grad.

Det tyder på, at det sparsomme strategiske fokus på LNOB også afspejles på praksisniveau.[16] Ud fra interviews med repræsentanter fra udenrigstjenesten og danske ambassader tegnes et mønster af, at LNOB sjældent bruges eksplicit i italesættelsen af initiativer, specifikt forsøges operationaliseret eller indgår som afgørende – eller påkrævet – element ved udarbejdelse af nye landeprogrammer. Snarere eksisterer der en implicit formodning om, at LNOB automatisk efterleves i dansk udviklingsbistand gennem fx den menneskerettighedsbaserede tilgang samt fokus på fattigdomsreduktion, fredsopbygning og sårbare grupper. Derudover påpeges det, at indsatser, der adresserer de mest sårbare og marginaliserede grupper, ofte er svære at skalere op og derfor kan udgøre en udfordring.

ANBEFALINGER

Hvis Danmark oprigtigt ønsker at sikre Verdensmålene med sin nationale og globale indsats, er der behov for mere politisk fokus på løftet om LNOB. Det bør være kompasset for, om Danmark nærmer sig målstregen i 2030. Fokus skal være på at starte med dem, der er mest på kanten af systemerne, samfundene og magten – og sikre dem bedst mulig inklusion og empowerment – ved:

- at der i handlingsplanen for Verdensmålene og i implementeringen af relevante nationale og globale strategier inkluderes systematiske analyser med fokus på intersektionalitet til at konkretisere, hvem der er ladt længst tilbage og skal løftes i efterlevelsen af LNOB. Hertil at der sættes specifikke årlige mål, som inkluderer empowerment mhp. at ruste til selvstændigt at indgå i bæredygtig udvikling.

- at regeringen udarbejder en specifik handlingsplan for sikring af LNOB princippet globalt og nationalt, der inkluderer udvikling af metode til at konkretisere og operationalisere konceptet for ministerier som hjælp til at fremme en bevidst og proaktiv implementering af LNOB.

- at der sikres langt mere inddragelse af dem, det virkelig handler om. Marginaliserede befolkningsgrupper – og deres repræsentative organisationer, der typisk overses – bør systematisk inddrages som væsentlige aktører, der kan bidrage med værdifuld viden og indsigt i eksisterende barrierer, behov og relevante løsninger samt i monitorering af indsatser.

- at der afsættes tilstrækkelig og målrettet finansiering til efterlevelsen af LNOB. Globalt skal dansk udviklingsbistand være tilstrækkelig og fleksibel til på meningsfuld vis at kunne inkludere selv mindre grupper og matche lokale behov. Nationalt bør der være ressourcer til langsigtede indsatser, da det også øger tilliden mellem stat og målgrupper.

- at der indsamles disaggregerede data på marginaliserede grupper til analyse og evidensbaseret tilgang af lokale marginaliseringsdynamikker, så implementering af den danske LNOB kan monitoreres.

- at der gennemføres LNOB-screeninger på mindst to niveauer. Dels af al ny lovgivning og politiske strategier for at mindske risikoen for negativ spill-over-effekt, der risikerer at ramme nogle af de mest marginaliserede i samfundet. Dels som udgangspunkt for ministeriernes arbejde med de delmål, de er ansvarlige for, så deres indsatser først tilsigtes dem, der er længst fra udviklingen.

- at der i arbejdet for bæredygtig udvikling tænkes mere tværgående frem for i siloer, og at der indføres et "smart mix" af tiltag – bl.a. lovgivning og vejledning – for at fremme ansvarlig virksomhedsadfærd overfor alle udsatte grupper.

INSTITUTIONELLE MEKANISMER OG STRUKTURELLE FORHOLD

HANDLINGSPLAN FOR VERDENSMÅLENES OPNÆELSE

Danmark fik sin første nationale handlingsplan for Verdensmålene med udgangen af marts 2017. Handlingsplanen dannede baggrund for Danmarks første VNR i New York i juli 2017, men har derudover ikke været grundlag for monitorering og planlægning af regeringens arbejde med Verdensmålene. Rigsrevisionen vurderer i sin meget kritiske rapport fra september 2020 omhandlende Danmarks manglende indsats med implementering af Verdensmålene, at handlingsplanens udgangspunkt var, at dansk politik allerede var på linje med Verdensmålene.[17] Planen har derfor ikke bidraget med væsentlig ny og reel handling.

Efter regeringsskiftet i juni 2019 fremgik det i 'forståelsespapiret', som danner grundlag for regeringens arbejde, at Danmark 'aktivt arbejder for FN's Verdensmål'. Men først i september 2020, umiddelbart før offentliggørelsen af Rigsrevisionens rapport, meldte finansministeren ud, at han nu ville begynde arbejdet med en ny handlingsplan. Handlingsplanen forventedes færdig inden årsskiftet. På nuværende tidspunkt – flere måneder efter – mangler der stadig en handlingsplan. Det lange fravær af en klar handlingsplan for implementering af Verdensmålene indikerer, at regeringen ikke giver Danmarks realisering af bæredygtig udvikling høj politisk prioritet. Samtidig betyder det i praksis, at regeringen mangler et afgørende styringsinstrument i sit arbejde for at nå målet, og at ministerierne – som påpeget af Rigsrevisionen[18] – fra Verdensmålenes vedtagelse i 2015 og indtil nu kun undtagelsesvist har taget nye initiativer eller lagt særlige planer for at realisere Verdensmålene.

ÅBENHED OG INDDRAGELSE

De skiftende regeringers manglende åbenhed og inddragelse er et centralt problem. Det skaber uklarhed om intentioner og politisk vilje blandt de centrale partnere, herunder Folketinget, og i offentligheden. En væsentlig årsag er, at Finansministeriet, hvor ansvaret for Verdensmålene er placeret, ikke har åbnet for gennemsigtighed og monitorering af det arbejde, som foregår i ministeriet selv og i ressortministerier; eksempelvis er den personkreds, som i ressortministerier er kontaktpersoner for implementering af Verdensmålene fortrolig, hvilket har blokeret for en åben debat med dem om Verdensmålene med de relevante ministerier.

Siden vedtagelsen i 2015 har regeringer kun i begrænset omfang benyttet sig af muligheden for at inddrage og få vigtig viden og input fra ikke-statslige sektorer og civilsamfundet. Den daværende statsminister forpligtede i 2015 på FN's generalforsamling Danmark til at realisere de 17 Verdensmål inden 2030. Ansvaret for at løfte opgaven blev placeret i Finansministeriet, men skiftende statsministre har på intet tidspunkt taget initiativ til at følge op på løftet om, at: 'Denmark is ready to do its part'. Andre lande, eksempelvis Finland, har valgt at placere ansvaret hos

regeringschefen, hvilket signalerer en topprioritet til implementeringen af Verdensmålene. Resortplaceringen er næppe i sig selv afgørende. Det er derimod afgørende, at regeringen med statsministeren i spidsen klart og tydeligt tager ansvar for, at Danmark har den nødvendige strategi og handlingsplan til implementering af Verdensmålene inden 2030.

PARLAMENTARISK KONTROL

Folketinget har på flere måder markeret et ønske om at løfte sin del af ansvaret for implementering af Verdensmålene. Det er eksempelvis sket gennem det tværpolitiske '2030-netværk' og dets etablering af '2030-panelet' samt gennem Finansudvalgets parlamentariske arbejdsgruppe. Men skiftende regeringer har hidtil ikke inddraget Folketinget i arbejdet med Verdensmålene.

Civilsamfundet hilste det velkommen, da regeringen i 2017-handlingsplanen fastslog, at den ville igangsætte en vurdering i forhold til Verdensmålene af 'lovforslag og andre tiltag, som forelægges til Folketingets beslutning, samt planer og programmer udarbejdet af regeringen' – en konsekvensanalyse eller såkaldt 'screening' til understøttelse og sikring af kvaliteten i lovgivningsarbejdet. Men nu – fire år senere – mangler Folketinget stadig muligheden for at vurdere vedtagne loves påvirkning af Verdensmålene.

I foråret 2020 startede regeringen et forsøg med screening og konsekvensanalyse af fire udvalgte lovforslag, hvor tre temaer[19] i forhold til Verdensmålene blev vurderet. Forsøget førte dog ikke umiddelbart til noget brugbart resultat. Finansministeren har i foråret 2021 meddelt,[20] at han med baggrund i forsøget vil styrke fokus på Verdensmål i lovarbejdet, så screeningen fremover vil have fokus på både positive og negative konsekvenser af lovgivningen og udvides til at alle 17 Verdensmål og 169 delmål tænkes ind. Konkret skal der foretages screeninger af alle lovforslag for lovprogrammet 2021/2022. Vi ser i civilsamfundet frem til, at denne screening og konsekvensanalyse bliver sat i kraft.

ANBEFALINGER

- Regeringen skal beslutte, at den kommende handlingsplan skal være et egentligt planlægningsinstrument for det langsigtede arbejde med national implementering af Verdensmålene. Det er afgørende, at handlingsplanen tager fat i de udfordringer, Danmark har, og er baseret på en 'gap-analyse' (på baggrund af f.eks. målepunkter fra *Vores Mål* og globale indikatorer), som kan sikre grundlaget for nødvendige politiske prioriteringer og dermed danne basis for den transformative omstilling af samfundet.
- Regeringen skal opprioritere inddragelsen af civilsamfundet og andre ikke-statslige sektorer, så vitale ekspertbidrag sikres i den fremtidige planlægning og rapportering samt i officielle projekter vedrørende implementeringen af Verdensmålene. For at sikre inddragelse og forankring bør regeringen etablere en multistakeholder-platform.
- Regeringen skal realisere løftet om en ny og dækkende screening af alle lovforslag, samt at Folketinget sikres mulighed for at løfte sit ansvar for Verdensmålene gennem nødvendige bevillinger på de årlige finanslove og medansvar for en årlig monitoreringscyklus for Danmarks opnåelse af Verdensmålene.

MONITORERING OG EVALUERING

I Danmark er der ikke sat en mekanisme for evaluering, monitering og opfølgning op omkring Verdensmålene. Det er vigtigt, at der sættes én samlet mekanisme op, der gør dette arbejde nemmere og mere tilgængeligt for forskellige aktører, så flere kan være involveret. Vi anbefaler, at en sådan mekanisme som minimum skal indeholde:

1. **En officiel årlig statusrapport** på opnåelse af Verdensmålene og Danmarks internationale bidrag udarbejdet af fagministerierne.
2. **En årlig skyggerapport udarbejdet af en uafhængig instans.**
3. **En årlig diskussion i Folketinget** på baggrund af den årlige statusrapport samt skyggerapporten og statusrapporter og landeanbefalinger fra andre aktører (fx civilsamfundet, 2030-Panelet, EU, FN).
4. **Bred aktørinvolvering** – både i udarbejdelsen af den officielle årlige statusrapport og i den årlige diskussion.
5. Udarbejdelse af **VNR til High-level Political Forum hvert tredje år**.
6. **Ved regeringsskifte** udarbejder den uafhængige instans en statusrapport.

Det er afgørende, at der bliver opsat de rigtige mekanismer, der især kan følge monitorering, evaluering og opfølgning af implementeringen af Verdensmålene i Danmark, hvorfor vi foreslår en årlig bæredygtig monitorerings- og evalueringscyklus. Cyklussen skal være inddragende af karakter, og processen skal sikre dialog med forskellige stakeholders. Samtidigt er det vigtigt, at cyklussen er med til at styrke koordineringen med alle ministerier og Folketinget som lovgiver for at sikre politiksammenhæng.

I den officielle årlige statusrapport bør fagministerierne årligt afrapportere på fremgangen for Agenda 2030 og måle det op imod de globale og nationale indikatorer. Den interne koordinering mellem ministerierne bør tage højde for de overordnede principper i 2030-dagsordenen: at ingen skal lades i stikken (Leaving No One behind-princippet), at implementeringen sker med holistisk sigte, og med udgangspunkt i de tre dimensioner for bæredygtig udvikling for at mindske/fjerne negative eksternaliteter og spill-overs, og at 2030-dagsordenen er universel, hvorfor den gælder for alle og for alle områder. Den interne koordinering af den årlige fremdriftsrapport ledes af finansministeriet, som er ansvarlig for Verdensmålene i Danmark. En cyklus kunne se ud således:

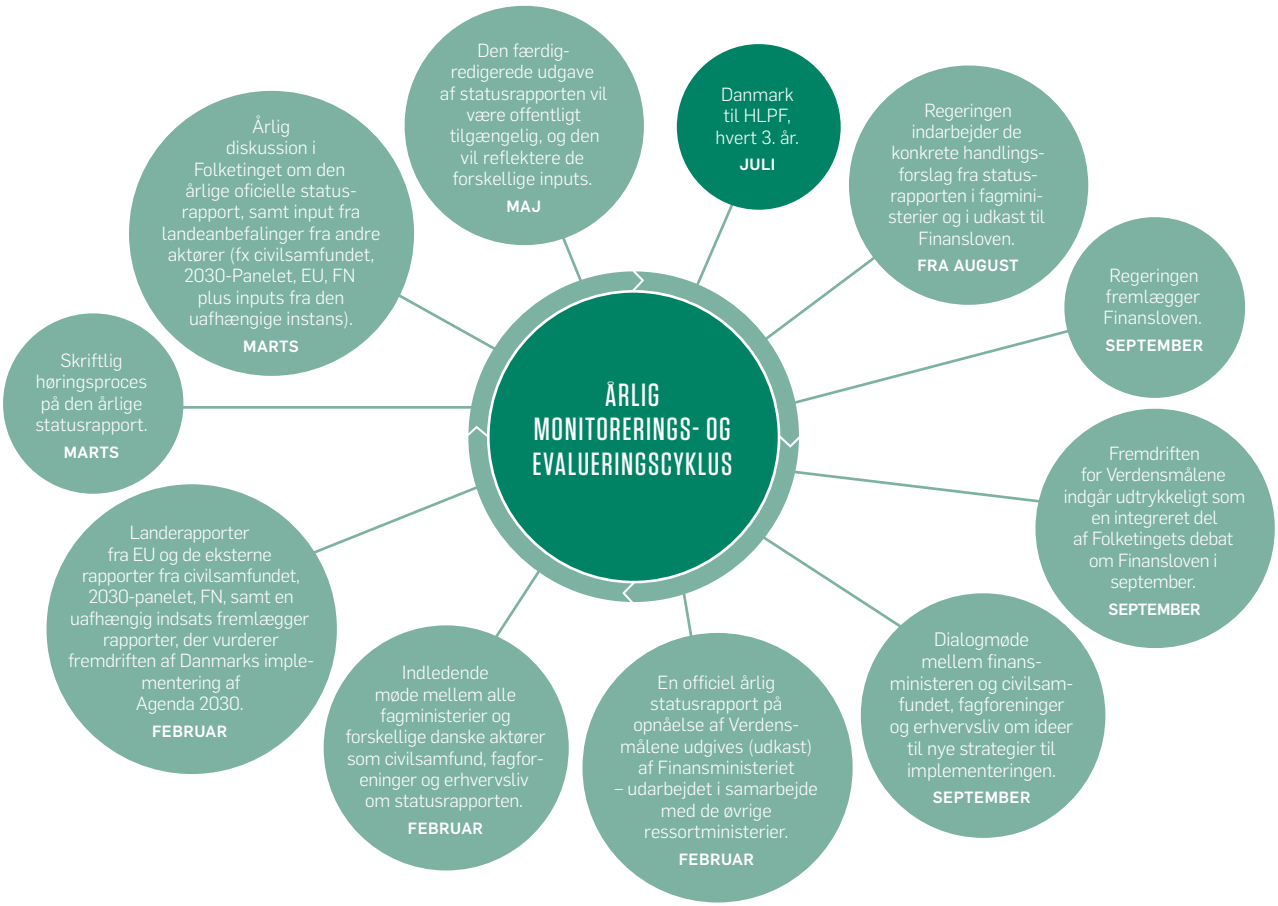

IMPLEMENTERINGSMIDLER

FINANSIERING

Hvis bæredygtighedsmålene skal nås, er det afgørende, at der er finansiering. Desværre har det knebet med at sikre dette både på internationalt og nationalt plan. Den tidligere handlingsplan for Verdensmålene blev ikke fulgt op med finansiering til implementering. Hverken i form af specifik finansiering af aktiviteter, der understøtter Verdensmålene eller ved at integrere 2030-dagsordenen i den årlige Finanslov.

POLITIKSAMMENHÆNG FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING

Foruden finansiering af Verdensmålene kan Danmark bidrage til implementeringsmidler ved at sikre en sammenhæng i politikker, så de understøtter – og ikke underminerer – andre landes muligheder for at opnå Verdensmålene. Dette princip om "politiksammenhæng for bæredygtig udvikling" er dybt indlejret i Verdensmålene og har specifikke delmål og indikatorer under MÅL17 (17.04 og 17.04.01).

Desværre har Danmark ikke systematisk integreret princippet om politiksammenhæng i arbejdet med Verdensmålene, hverken i den første handlingsplan for Verdensmålene eller ved at vedtage en specifik handlingsplan for politiksammenhæng. I 2014 vedtog den daværende regering en sådan plan,[21] men arbejdet med at styrke princippet om politiksammenhæng er kun i meget begrænset omfang videreført i Danmarks efterfølgende implementering af Verdensmålene. Dette bliver også tydeligt, når Danmarks indsats holdes op mod FN's nyudviklede guidelines til at rapportere på den globale Verdensmålsindikator 17.04.01, hvor der måles på en række relevante mekanismer for at sikre politiksammenhæng.[22] Eksempelvis har Danmark ikke forpligtet sig på højeste politiske niveau til at sikre politiksammenhæng, ikke sat en tidslinje op ift. at opnå politiksammenhæng og har ikke et dedikeret budget eller rapporteringsmekanismer for politiksammenhæng.

Konsekvensen af den manglende systematiske tilgang til at sikre politiksammenhæng er, at Danmarks politikker på en række områder er med til at underminere den bæredygtige udvikling for andre lande. Fx ved ikke at være opmærksom på de negative konsekvenser, nye handels- eller skatteaftaler kan få for udviklingslandene såsom EU's handelsaftaler med den sydamerikanske handelsblok MERCOSUR.

Et område, hvor Danmark til gengæld har arbejdet aktivt for politiksammenhæng, er ved at skabe større gennemsigtighed i store selskabers regnskaber, så det fremgår, hvor overskud bliver skabt, og hvor skatten bliver betalt. Danmark og flere store danske selskaber er forgængere på dette område i EU.

ANBEFALINGER

- Regeringen skal opridse en plan for finansiering af Danmarks arbejde for opnåelsen af Verdensmålene – både i ind- og udland – der afsætter specifikke midler til at implementere handlingsplanen og integrerer Agenda 2030 i Finansloven, så Verdensmålene på sigt bliver guidende for omfordeling af midler på Finansloven.
- Regeringen skal sætte princippet om politiksammenhæng for bæredygtig udvikling i centrum for den nye handlingsplan og arbejde systematisk med at integrere alle elementer – og årligt rapportere på FN's guidelines for Verdensmålsindikator 17.04.01. Det inkluderer bl.a. at lave systematiske analyser af politikkers konsekvenser for udviklingslandene og Verdensmålene, hvilket den nye udvidede screening af både positive og negative konsekvenser af dansk lovgivning bør sikre.[23]

OVERSIGT: VURDERING AF DANMARKS ARBEJDE MED VERDENSMÅLENE

VERDENSMÅL	DELMÅL I FOKUS	NATIONAL	INTERNATIONAL	SIDE
1 Afskaf fattigdom	1.3	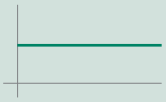		15
2 Stop sult	2.1 • 2.2 • 2.4			16
3 Sundhed og trivsel	3.4 • 3.7 • 3.8		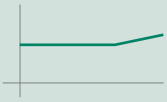	17
4 Kvalitetsuddannelse	4.1 • 4.3 • 4.5 • 4.7 • 4.B			18
5 Ligestilling mellem kønnene	5.1 • 5.2 • 5.4 • 5.5 • 5.C	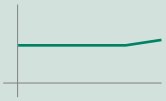		19
6 Rent vand og sanitet	6.1 • 6.3			20
7 Bæredygtig energi	7.2 • 7.B	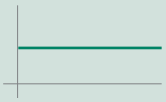		21
8 Anstændige jobs og økonomisk vækst	8.1 • 8.4 • 8.5 - 8.8	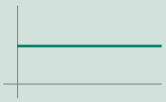		22
9 Industri, Innovation og Infrastruktur	9.1 • 9.4 • 9.5 • 9.A • 9.B	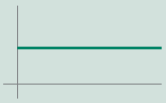		23
10 Mindre ulighed	10.1 - 10.7			24
11 Bæredygtige byer og lokalsamfund	11.1 • 11.2 • 11.3 • 11.7 • 11.A • 11.C	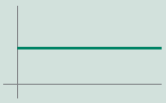		25
12 Ansvarligt forbrug og produktion	12.1 • 12.2 • 12.4 - 12.8			26
13 Klimaindsats	13.2 • 13.A	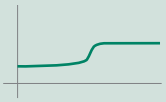		27
14 Livet i havet	14.1 • 14.2 • 14.3 • 14.5 • 14.6	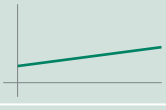	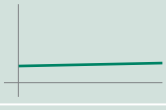	28
15 Livet på land	15.1 • 15.2 • 15.5 • 15.9			29
16 Fred, retfærdighed og stærke institutioner	16.1 - 16.2 • 16.3 • 16.10	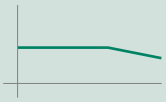		30
17 Partnerskaber for handling	17.1 - 17.2 • 17.4 • 17.14			31

VERDENSMÅL 1

AFSKAF FATTIGDOM

DELMÅL I FOKUS

1.3

Indfør sociale sikkerhedsnet

VURDERINGSGRUNDLAG

NATIONALT

Danmark har fortsat ikke en officiel fattigdomsgrænse. Danmarks Statistik[24] opgør årligt et mål for relativ fattigdom, som omfatter lavindkomstfamilier uden formue, eksklusive studerende. Opgørelsen viser, at relativ fattigdom steg fra omkring 200.000 i 2015 til 242.000 i 2019.

Kontanthjælpsydelsen blev ændret i 2016, så særligt indvandrerfamiliers ydelser lå under lavindkomstgrænsen. Samtidig kom mange asylansøgere til Danmark (10.000), mens der kun kom 800 i 2019, hvor en ny regering også indførte en økonomisk kompensation for de hårdest ramte børnefamilier.[25]
Én ud af seks danske folkepensionister befinder sig ikke langt fra den grænse på 60% af samfundets medianindkomst, som er EU's officielle grænse for risiko for relativ fattigdom.[26]

Indvandrere og flygtninge, der ikke har boet 40 år i Danmark, modtager en brøkpension beregnet ud fra, hvor længe de har været her. Til trods for tillæg ender de i den fattigste gruppe af folkepensionister.

ANBEFALINGER

- Den danske regering skal anerkende en grænse for fattigdom eller for risiko for fattigdom.
- Den danske regering skal med et fremtidigt ydelsessystem forhindre, at folk kommer ud i fattigdom. Det bør også tage højde for de forskellige boligudgifter mellem og inden for landsdele samt antallet af børn i familierne, der stiller nogle familier svagere.
- Den danske regering skal i højere grad sidestille brøkpensionister med danske pensionister.

INTERNATIONALT

Globalt faldt den ekstreme fattigdom fra 15,7% i 2010 til 10% i 2015 og til 9,2% i 2019. Verdensbanken forudser imidlertid, at som følge af coronakrisen vil antallet af fattige stige med 150 millioner i 2021. Fattigdommen er særlig høj i lavindkomstlande samt i lande med konflikt. I 2019 var der globalt 736 mio. fattige, hvoraf 413 mio. bor i det sydlige Afrika. Tæt på halvdelen (46%) af ekstremt fattige er børn under 14 år.

I 2019 var der globalt 703 mio. ældre mennesker (+65 år), hvoraf 2/3 bor i lavindkomstlande. 20% af de ældre i disse lande modtager pension fra staten. Beløbet er sjældent nok til at løfte ældre ud af fattigdom.[27]

Mange ældre kæmper for at tjene til familiens og egen forsørgelse, men på grund af nedslidning og kroniske sygdomme er de i risiko for at blive økonomisk afhængige af den nærmeste familie. I forbindelse med corona har en række lande[28] dog indført ekstraordinær hjælp til ældre borgere i form af forskud på pension, udbetaling af kontante engangsydelser samt fødevarer. Beløbene var små og udbetales ikke længere, til trods for at krisen fortsætter.

Over 1/3 af arbejdere i Afrika syd for Sahara lever på mindre end 1.9 USD om dagen. Det er således ingen garanti for en rimelig levestandard at være i arbejde.

ANBEFALINGER

- Den danske regering skal støtte FN's forslag om oprettelse af en global fond for et socialt sikkerhedsnet, hvor udsatte og socialt ekskluderede, herunder børn og mennesker med handicap, sikres beskyttelse. Sikkerhedsnettet skal være rettighedsbaseret.
- Den danske regering skal arbejde for, at ældre sikres en anstændig og universel statsfinansieret folkepension, der stiller mænd og kvinder lige.
- Den danske regering skal bidrage til at opbygge kapacitet omkring udvikling af sociale sikkerhedsnetsystemer i lavindkomstlande.
- Den danske regering skal gå forrest og arbejde for at suspendere ulandes gældsbetalinger, så landene har mulighed for at bruge statsmidler til genopretning og udligning af fattigdom.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

3 SUNDHED OG TRIVSEL

8 ANSTÆNDIGE JOBS OG ØKONOMISK VÆKST

LEAVE NO ONE BEHIND

DELMÅL I FOKUS

2.1 Giv alle adgang til sikker og næringsrig mad

2.2 Stop alle former for fejlernæring

2.4 Gør fødevareproduktionen mere bæredygtig

VURDERINGSGRUNDLAG

NATIONALT

I Danmark er mindst 4-5%, altså knap 100.000 af de danske husstande, ramt af usikker adgang til fødevarer.[29] Den manglende eller usikre adgang til anskaffelse af tilstrækkelig mad af passende kvalitet hænger uløseligt sammen med økonomiske faktorer. Ifølge en undersøgelse lavet at Instituttet for Fødevare- og Ressourceøkonomi er husholdningens disponible indkomst afgørende.[30] Det er derfor især folk med lave indkomster og enlige forsørgere, der rammes af usikker adgang til fødevarer. Dette gælder for et sted mellem 31% og 48% af de danske modtagere af overførselsindkomster som kontanthjælp, invalidepension eller dagpenge og op mod hver fjerde enlige forsøger.

Usikker adgang til fødevarer og nedskæringer på madbudgettet har ikke blot konsekvenser for den fysiske sundhed, men har også indflydelse på den generelle livskvalitet og psykiske velvære.[31] På trods af de alvorlige konsekvenser, mangler der et vedvarende fokus på denne problematik samt en diskussion af og løsninger på, hvordan usikker adgang til fødevarer kan nedbringes i Danmark.

ANBEFALINGER

- Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi skal lave regelmæssige undersøgelser af usikker adgang til fødevarer i Danmark, så vi har opdateret viden om dets omfang, årsager og konsekvenser for befolkningen.
- Danmark skal understøtte samarbejdet mellem fødevarebranchen og civilsamfundsorganisationer for at sikre, at friske overskudsfødevarer sikkert og effektivt videredistribueres til organisationer for socialt udsatte. Det kan være økonomisk støtte, men også et kontinuerligt fokus på de juridiske rammebetingelser og administrative procedurer for mulighederne for at donere friske overskudsfødevarer.

INTERNATIONALT

Konflikter, ulighed, klimaforandringer og et ødelagt fødevaresystem betyder, at millioner af mennesker dør af sult hvert år. I 2020 sultede 690 mio. mennesker, ca. 8.9%. af verdensbefolkningen, hvilket svarer til en stigning på ca. 60 mio. over fem år.[32] COVID-19-krisen har forværret et allerede skrøbeligt fødevaresystem, og det estimeres, at flere mennesker risikerer at dø pga. de socioøkonomiske konsekvenser, herunder sult og fattigdom, som følge af krisen, end af selve virussen.[33,34] Det estimeres yderligere, at 183 mio. mennesker kommer til at sulte i 2050 som konsekvens af klimaforandringer.[35]

Danmarks bistand til de multilaterale organisationer, bl.a. WFP,[36] FAO[37] og IFAD,[38,39] der arbejder med bekæmpelse af sult, har været stabil over de seneste år, men som udviklingsministeren påpeger, går det den forkerte vej ift. Verdensmål 2.[40] Der er behov for en mere strategisk og langsigtet tilgang, der anerkender, at sult er et produkt af fattigdom og ekstrem ulighed, og at det derfor er nødvendigt at adressere de strukturelle problemer. Uligheden manifesterer sig også mellem kønnene, da fødevareusikkerheden globalt set er højere for kvinder og børn end for mænd.[41] Det er desuden påfaldende, at der produceres nok mad til, at ingen burde gå sultne i seng,[42] men 1/3 af al mad produceret på globalt plan går til spilde.[43,44]

ANBEFALINGER

- Danmark skal fortsat støtte det multilaterale arbejde mod sult og hungersnød og udvikle en langsigtet og strategisk tilgang til bekæmpelse af sult baseret på at mindske den ekstreme ulighed og de underliggende strukturelle problemer, der er forbundet med ulighed mellem køn, konflikter og klimakrisen.
- Danmark skal give midler til klimafinansiering, der er additionelle til udviklingsbistanden og vægter tilpasning højt, så udviklingslande har reel mulighed for at tilpasse sig klimaforandringer og lave resilient fødevareproduktion.
- Danmark skal aktivt anerkende kvinders deltagelse i fødevareproduktion og styrke deres lederskab heri gennem pålidelige data og undersøgelser af, hvordan og hvorfor kvinder er særligt udsatte.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 3

SUNDHED OG TRIVSEL

DELMÅL I FOKUS

3.4 Red flere fra at dø af ikke-smitsomme sygdomme, og styrk mental sundhed

3.7 Giv alle adgang til seksuel- og reproduktiv sundhed og familieplanlægning

3.8 Giv alle adgang til lægehjælp

VURDERINGSGRUNDLAG

NATIONALT

Børn og unge har i perioden 2017-2020 oplevet voksende ensomhed, psykisk sårbarhed og mistrivsel.[45] Pga. COVID-19-nedlukningerne er risikoen for ensomhed samt fysisk og psykisk mistrivsel i denne gruppe vokset markant med vidtrækkende konsekvenser, som allerede er synlige, for en hel generations mentale og fysiske sundhed.

Svangre- og barselsomsorgs-området har en række udfordringer med store negative konsekvenser for mange fødende og nye familier. En særligt udsat gruppe er gravide udokumenterede migranter, som oplever øget risiko for komplikationer, fordi de udelukkende har ret til akut behandling, dvs. ifm. fødsel eller alvorlige graviditetskomplikationer, men ikke til forebyggende og rutinemæssige besøg hos sundhedsfagligt personale.[46]

ANBEFALINGER

- Der bør laves en handlingsplan for ensomhed, mental sundhed og trivsel blandt børn og unge, som adresserer COVID-19-nedlukningernes konsekvenser, tager højde for alle aspekter af børns og unges liv og har fokus på de mest sårbare og udsatte.
- Fødeområdet bør opprioriteres, inkl. sikring af ret til god fødselsforberedelse og jordemoderomsorg under aktiv fødsel. Det skal gælde alle, inkl. udsatte grupper, herunder udokumenterede migranter, hvis ret og adgang til sundhedsydelser generelt bør styrkes og sikres.

INTERNATIONALT

Sundhed har generelt ikke været en prioritet i 2017-2020 trods stor ulighed i adgang til sundhed i verdens fattigste lande. Med COVID-19-krisen vil uligheden blive forværret, og det rammer de særligt sårbare hårdest, såsom flygtninge og internt fordrevne, piger og kvinder samt ældre. Sundhed er desuden afgørende for øvrige Verdensmål. Ikke-smitsomme sygdomme har været underprioriteret, til trods for at de er årsag til 71% af alle dødsfald globalt, mens knap 30% af den voksne befolkning i lav- og mellemindkomstlande lever med fx diabetes, og ældre er særligt sårbare.[47]

Mental sundhed er også underprioriteret trods en markant stigning i antal mennesker med forringet mental sundhed, navnlig i lande påvirket af konflikter og katastrofer. I Afrika er der 1,4 mental sundheds-fagperson per 100.000 mennesker; globalt er der 9 per 100.000.[48] Kun ca. 1% af den samlede udviklingsbistand til sundhed går til mental sundhed.[49] Psykiske lidelser og psykosocial mistrivsel forværrer generel sundhed og undergraver adskillige Verdensmål.

Danmark er en markant aktør ift. seksuel og reproduktiv sundhed, inkl. seksualundervisning, adgang til prævention og fri abort. Et overset problem er bivirkninger ved moderne præventionsformer, som er den hyppigste årsag til fravalg af prævention i det globale syd.[50]

ANBEFALINGER

- Sundhed bør blive en udviklingspolitisk prioritet med fokus på udbredelse af universel sundhedsdækning, som vægter fysisk og psykisk sundhed lige, og som inkluderer smitsomme sygdomme og psykiske lidelser i de primære sundhedsydelser. En sådan prioritering skal fokusere på dækning for de særligt udsatte og marginaliserede, og der skal investeres i nationale sundhedssystemer såvel som lokale aktører mhp. styrket sundhedsberedskab og respons.
- Danmark skal fortsat prioritere piger, kvinder og andre marginaliserede gruppers seksuelle og reproduktive sundhed. Det bør inkludere styrket evidens, herunder vedr. præventionsformer. Samtidig bør mental sundhed og psykosocial trivsel opprioriteres som ny dansk mærkesag. Begge områder skal prioriteres på tværs af langsigtede og humanitære indsatser.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

4 KVALITETS-UDDANNELSE

5 LIGESTILLING MELLEM KØNNENE

8 ANSTÆNDIGE JOBS OG ØKONOMISK VÆKST

10 MINDRE ULIGHED

17 PARTNERSKABER FOR HANDLING

VERDENSMÅL 4

KVALITETSUDDANNELSE

DELMÅL I FOKUS

VURDERINGSGRUNDLAG

Gør grundskole og ungdoms-uddannelse gratis for alle

Giv alle mulighed for videregående uddannelse

Stop al diskrimination i uddannelse

Undervis i bære-dygtig udvikling og verdensborgerskab

Giv flere stipendiater til højere uddannelse i udviklingslandene

NATIONALT

Uddannelsesområdet er blevet svækket af vedvarende besparelser. På trods af afskaffelsen af omprioriteringsbidraget er der brug for målrettet geninvestering efter COVID-19, som har vist vigtigheden af uddannelse som stedet, hvor børn og unge lærer og får social støtte samt med- og modspil.

Det danske uddannelsessystem er stadig præget af udbredt ulighed, hvor forældres baggrund og indkomst alt for ofte er afgørende for, hvordan man klarer sig. Derfor er det beskæmmende, at den udhuling af SU'en, der fulgte SU-reformen fra 2013, forringede mulighederne for, at alle kan tage en uddannelse, og at Danmark samtidig har gjort det sværere for ikke-dansksprogede at læse i Danmark som følge af nedskæringer på engelsksprogede uddannelser. Ikke alle danske børn og unge bliver undervist i Verdensmålene og bæredygtighed, på trods af at uddannelsesinstitutioner efterlyser højere politisk prioritering af begge. Seksualundervisning i grundskolen giver ikke børn og unge den undervisning, de har krav på. På ungdomsuddannelserne, hvor unge er, når de starter med at være seksuelt aktive, er der kun sporadisk undervisning i køn, krop, seksualitet, grænser m.m.

ANBEFALINGER

- Danmark skal investere i uddannelse og have fokus på at bekæmpe ulighed i uddannelse.
- Der skal undervises i Verdensmålene og bæredygtighed på alle uddannelsestrin og indføres bæredygtig dannelse i uddannelsers formålsparagraffer.
- Børn skal have den seksualundervisning, de har krav på, og undervisning i køn, krop, seksualitet og grænser skal styrkes på ungdomsuddannelser.
- Uddannelse skal ikke blot forstås som læring, men også som et sted, hvor børn og unge får social støtte.

INTERNATIONALT

Humanitære kriser og COVID-19 har sat uddannelse under pres, og de forventede besparelser på offentlige budgetter gør, at selv den nuværende (utilstrækkelige) finansiering af uddannelse kan forsvinde. COVID-19 er den største krise for uddannelse nogensinde og har endegyldigt vist, at uddannelse også har betydning for børn og unges sikkerhed, ernæring og mentale tilstand.
Alt for mange steder har studerende og lærere været udelukket fra beslutningsprocesserne omkring skolelukning og -åbning.
Under 2020-skolelukningerne var over 1,6 milliarder børn og unge sendt hjem[51] – de fattigste og mest marginaliserede ofte uden adgang til fjernundervisning, heriblandt flygtninge og fordrevne. Det forventes, at over 30 millioner af dem aldrig vil vende tilbage til skole.[52] Særligt piger er udsatte pga. en stigning i antal af teenagegraviditeter og børneægteskaber samt manglende adgang til seksuelle og reproduktive sundhedsydelser.
Derfor er der mere end nogensinde brug for bistand til at støtte offentlige uddannelsessystemers overlevelse. Danmark er en markant donor til Global Partnership for Education og Education Cannot Wait og har for nyligt også tilsluttet sig Tyskland i støtten til UNHCR's DAFI-program, der støtter flygtninges adgang til højere uddannelse. Der er brug for, at Danmark har uddannelse som en strategisk prioritet i bistanden med fokus på at nå de mest marginaliserede og at støtte gratis, offentlig uddannelse for alle.
Uddannelse er i stigende grad blevet en politisk slagmark, hvor studenter- og lærerorganisationer er udsat for enormt pres fra repressive regeringer. Danmark bør stå på disse studerendes side.

ANBEFALINGER

- Danmark skal følge EU ved at gøre uddannelse til en strategisk prioritet og bruge 10% af bistanden (også den humanitære) på uddannelse.
- Danmark skal prioritere uddannelse for de mest marginaliserede.
- Danmark skal støtte opbygningen af stærkere, mere modstandsdygtige og inkluderende offentlige uddannelsessystemer, der sikrer fortsat læring under kriser og katastrofer, herunder under COVID-19-pandemien og relaterede skolelukninger. Lyt til unge, studerende og lærere på alle niveauer af beslutningstagning.
- Danmark skal styrke seksualundervisning på alle niveauer som en forudsætning for opnåelsen af SRSR. Restriktiv lovgivning, der forhindrer teenagemødre og gravide i at fortsætte uddannelse, skal fjernes.
- Danmark skal oprette et "Students At Risk-program" på linje med programmet i Norge og Tyskland.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 5

LIGESTILLING MELLEM KØNNENE

DELMÅL I FOKUS

VURDERINGSGRUNDLAG

Stop diskrimination af kvinder og piger

Stop al vold og udnyttelse rettet mod kvinder og piger

Sæt pris på ulønnet omsorgsarbejde og del ansvaret i hjemmet

Kvinder skal deltage fuldt ud i ledelse og beslutningtagelse

Vedtag lovgivning, der fremmer kønsligestilling

NATIONALT

Omfanget af voldsudsatte kvinder er steget siden 2017. Hvert år dræbes ca. 12 kvinder af deres partner,[53] og 38.000 udsættes for fysisk partnervold.[54] For at nedbringe de tal må der sættes ind på alle samfundsniveauer. Kriminaliseringen af psykisk vold i 2019 og Politiforliget i 2020 er vigtige redskaber, men for at forebygge og hjælpe tidligere skal myndigheder arbejde tættere sammen, og frontpersonale, bl.a. kommune og politi, have mere viden om vold.

Magtuligheden afspejles også i den fortsatte økonomiske kønsulighed, der bl.a. drives af ulighed i familiens arbejdsdeling og i børneomsorgen, hvor kvinder stadig står for i snit én times mere arbejde i hjemmet dagligt.[55] Det bidrager til en skæv repræsentation i politik, toppen af erhvervslivet og på det kønsopdelte arbejdsmarked.

Kvinder og piger på flugt er særligt udsatte, men mangel på kønsperspektiv ved dansk asyl og suspendering og reducering af genbosættelsesprogrammet har mindsket deres adgang til beskyttelse i perioden.

ANBEFALINGER

- Danmark skal indføre øremærket barsel til fædre og medmødre.
- Regeringen skal udarbejde en national handlingsplan, som nedbringer omfanget af partnervold, dækker alle indsatser i Danmark og afrapporterer på alle myndighedsforpligtelser.
- Frontpersonale skal sikres viden og kompetencer til at spotte voldsudsatte og handle på mistanke om partnervold.
- Danmark skal sikre beskyttelse af piger og kvinder på flugt gennem kønsfokuseret asyl, genbosættelse og integrationsindsatser.

INTERNATIONALT

Mål 5 er stadig et af de dårligst finansierede Verdensmål,[56] og der er langt til målet om global kønsligestilling. Dette er forstærket af COVID-19, som har medført en stigning i seksuel og kønsbaseret vold, særligt partnervold, men også andre krænkelser, såsom børneægteskaber.[57] Pandemien har yderligere begrænset adgang til sundhed og økonomisk sikkerhed for kvinder og piger og sat verden tilbage, når det handler om sikring af adgang til fundamentale rettigheder, bl.a. retten til at bestemme over eget liv og krop.

Kvinde- og feministiske organisationer er fortsat ekskluderede fra finansiering og indflydelse, selvom de er lokalt forankrede og effektive aktører til at sikre kvinders politiske, økonomiske, seksuelle og sundhedsmæssige rettigheder.[58] På trods af bl.a. Grand Bargain-forpligtelser om at allokere 25% af humanitære midler til lokale og nationale aktører, så gik kun 0,004 af Danmarks udviklingsbistand i 2019 til lokale kvinderettighedsaktører i humanitære kontekster.[59]

Siden 2017 er flygtninge og fordrevne globalt øget fra 68,5 til 80 mio., og fordrivelser varer stadigt længere.[60] Der mangler fokus på køn, SRSR og ligestilling i humanitære indsatser, hvor uligheden forværres, og fordrevne kvinder og piger stilles væsentligt dårligere i forhold til beskyttelse af deres fundamentale rettigheder. Kvinder skal stadig have adgang til prævention og sikker fødsel og abort. Kvinder og piger behøver i særlig grad beskyttelse mod kønsbaseret vold såsom partnervold og børneægteskaber, men alligevel er området globalt underfinansieret. Det koster liv og øger risikoen for, at nogle af de allermest udsatte bliver tabt på vejen mod 2030.

ANBEFALINGER

- Danmark skal gå forrest i kampen for kvinder og pigers rettigheder og beskyttelse samt økonomiske og demokratiske deltagelse med fokus på de mest udsatte, herunder LGBT+ personer, flygtninge og internt fordrevne.
- Danmark skal arbejde feministisk og intersektionelt i alle globale indsatser og allokere minimum 15% til ligestillingsprogrammer i humanitære kontekster, herunder mindst 4% til lokale kvinderettighedsaktører.
- Danmark skal vise globalt lederskab på international prioritering og finansiering af forebyggelse og bekæmpelse af seksuel og kønsbaseret vold, herunder på "Kvinder, fred og sikkerhed".
- Danmark skal integrere beskyttelse mod kønsbaseret vold i alle dansk-støttede humanitære indsatser og sikre varige løsninger for piger og kvinder, der er fordrevne og på flugt.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 6

RENT VAND OG SANITET

DELMÅL I FOKUS

6.1 Giv adgang til rent drikkevand

6.3 Giv alle adgang til toilet, sanitet og hygiejne

VURDERINGSGRUNDLAG

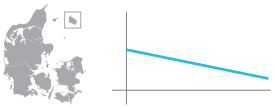

NATIONALT

Hovedparten af den danske befolkning forsynes med drikkevand fra cirka 2.500 små og store vandværker. Vandet overholder ofte ikke de EU-fastsatte grænseværdier for indhold af sprøjtegifte. Dette bekræftes af, at det udvidede analyseprogram i 2019 fandt pesticidrester i 45% af de aktive vandværksboringer, mens grænseværdien var overskredet i 12,7% af boringerne. Dette er en stigning på ca. 10% i forhold til 2018.[61]

Miljøstyrelsen har ikke orienteret kommunerne om EU-regler, så der er i en række tilfælde ulovligt sendt drikkevand med pesticidrester og andre stoffer over grænseværdien ud til forbrugerne.[62] Mange værker bruger i dag opblandet drikkevand med pesticidrester. En opgørelse til Folketinget viser, at der i en femårsperiode var 46 vandværker, der leverede drikkevand til forbrugerne, som var forurenet over grænseværdien.[63] Desuden henter næsten halvdelen af enkelthusstande med egen indvinding grundvand, hvor grænseværdien for pesticidrester overskrides.

Fund af godkendte sprøjtegifte i grundvand betyder ikke forbud mod anvendelsen, da myndighederne i dag godkender, at pesticider udvaskes til grundvandet i gennemsnitskoncentrationer pr. år på 0,1 mikrogram/l svarende til grænseværdien. Denne praksis betyder, at alt grundvand med tiden vil komme til at indeholde stadig flere pesticidrester, og at sum-grænseværdien på 0,5 mikrogram/l, når flere pesticidrester forekommer i samme vandprøve, vil blive udfordret. I forhold til tidligere praksis anvendes forsigtighedsprincippet altså ikke mere.

Der er i 2020 vedtaget et forbud mod erhvervsmæssig brug af pesticider i Boringsnære Beskyttelsesområder, BNBO, men ikke i de sårbare indvindingsområder. Forbuddet gælder ikke BNBO i byområder, hvor private og myndigheder sprøjter pesticider ud på befæstede arealer, hvor der ikke sker en nedbrydning, fordi den biologisk aktive rodzone er fjernet. En screening for 415 pesticidrester viste fund i 20,3% af 263 boringer.[64] Medtages tidligere analyserede prøver var der i samme boringer fundet pesticidrester i 77%, og knap en tredjedel var over grænseværdien. Men andre ord kan man i Danmark regne med at finde pesticidrester under alle arealer, hvor de har været anvendt.

Jordbruget anvender kun pesticider, der er godkendt af myndighederne, så de mange fund af pesticidrester viser, at godkendelsesproceduren ikke har virket.

ANBEFALINGER

- De ansvarlige myndigheder skal udtage vandprøver fra ledningsnettet fra alle vandværker, så der kan reageres hurtigt på konstaterede forureninger.
- Regeringen skal indføre en mere restriktiv regulering af brugen af pesticider der, hvor grundvandet dannes, og der bør oprettes GrundvandsParker – grundvandsbeskyttelsesområder.
- Regeringen skal tage ansvar for, at godkendelsessystemet moderniseres, og godkendelser af pesticider, som ender i grundvandet, skal stoppes.
- Fund af pesticidrester i grund og drænvand i Varslingssystemet bør medføre øjeblikkeligt forbud mod salg i Danmark.
- Regeringen skal vedtage forbud mod salg af pesticider til private, og der skal gennemføres et forbud mod privates og myndigheders brug af pesticider på befæstede arealer.
- Den nationale overvågning bør rapportere analyser af drikkevand i de årlige rapporteringer, både pesticidrester og andre organiske mikroforureninger.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 7

BÆREDYGTIG ENERGI

DELMÅL I FOKUS

7.2 Forøg den globale procentdel af bæredygtig energi

7.B Udvid og opgradér energitjenester for udviklingslandene

VURDERINGSGRUNDLAG

NATIONALT

Danmarks energipolitik formes fortsat af klimalovens 70%-mål i 2030 og det seneste energiforlig. Den nationale indsats blev marginalt styrket af energiaftalen i 2020,[65] men ifølge Klimarådet anskueliggør de nuværende tiltag ikke, at vi kan nå klimalovens mål. Det skyldes, at en høj andel af reduktionerne frem mod 2030 hviler på usikre teknologier såsom CO2-fangst og lagring (CCS). Ifølge Klimarådet vil det ikke kunne sikre de nødvendige emissionsreduktioner frem mod 2030.[66] Der er behov for yderligere tiltag og løbende reduktioner frem mod 2030.[67] Beslutningen om at stoppe for ny jagt efter Nordsøolie og -gas er et nødvendigt tiltag, men produktionsslutdatoen i 2050 er ikke tilstrækkelig, og der er stadig huller i Nordsøaftalen, som muliggør øget produktion.[68] Den nye gasrørledning til Lolland og Falster og Baltic Pipe vil uundgåeligt enten blive "stranded assets" eller føre til brud på reduktionsmålene. De udgør derfor en risiko for den grønne omstilling.[69] Den høje andel af bioenergi og manglende måltal for luft- og skibsfart er fortsat problematisk.[70]

Satsningen på negative udledninger via CCS med bioenergi er problematisk pga. usikkerhed om realiserbarhed samt dets høje ressourcebehov og sociale risici.[71] PtX indebærer risici i form af anvendelse af fossilgas og biomasse og ved at øge behovet for vedvarende energi (VE), som først og fremmest skal møde eksisterende elektricitets- og varmebehov.[72] En fremtidig omstilling til biogas skal evalueres ift. lækage under håndtering samt udledninger fra, og mål for omstilling af, landbruget, inkl. nødvendigheden af at reducere den animalske produktion.

ANBEFALINGER

- Danmark skal udarbejde en handleplan for reduktioner i energisektoren, det samlede energiforbrug og effektivisering med nulemission i 2030.
- Danmark skal sikre, at CCS og andre negative emissioner ikke tælles med i 70%-målet.
- Danmark skal indføre et supplerende regnskab, der opgør et komplet billede af emissioner fra biomasse, og sætte slutdato for biomasse, senest i 2030.
- Danmark skal stoppe alle muligheder for at udvide Nordsøolie og -gasproduktion, lave en udfasningsplan for den eksisterende Nordsøproduktion og annullere Baltic Pipe og Lolland-Falster gasrørledningen.
- Regeringen skal udarbejde realistiske estimater for fremtidig hav- og landarealanvendelse af VE, særligt ift. Mål 15, og fremme tiltag for fleksibelt elforbrug.

INTERNATIONALT

De udviklingspolitiske prioriteter for 2021 indeholder et fokus på vedvarende energi.[73] Der er blevet vedtaget nye bæredygtighedskrav til IFU, hvilket er med til at begrænse den danske støtte til fossilenergi internationalt.[74] Danmark bidrager dog stadig til programmet Global Infrastructure Facility (GIF), som bl.a. støtter udbygning af gasinfrastruktur. Danmarks eksportstrategi for VE er præget af et for stort fokus på samarbejde med mellemindkomstlande, en udbredelse af bioenergi, samt manglende fokus på civilsamfundsinddragelse og oprindelige folks rettigheder.

EU's energistrategi er fortsat mangelfuld, bl.a. pga. for lave reduktionskrav og øget brug af fossilgas.[75] Energichartertraktaten (ECT), som er et stort internationalt benspænd for grøn omstilling, undergår for øjeblikket en reformproces, men de fremsatte reformforslag vil fortsat beskytte fossile investeringer.[76]

ANBEFALINGER

- Danmark og EU skal trække sig fra ECT.
- EU skal indføre strengere reduktionskrav for CO2-emissioner (min. 65% i 2030,), sikre at emissioner opgøres retvisende, fjerne tilladelser til nye fossilgasinvesteringer og fjerne iblandingskravet for biobrændsler i benzin og diesel.
- Danmark skal lave en handleplan for teknologitransfer af vedvarende energi til lavindkomstlande og undtage bioenergi fra dansk eksportstøtte.
- Danmark skal iværksætte, at støtten til GIF afbrydes, og at støtte til energiprojekter efterlever en streng definition af vedvarende energi, der ekskluderer bioenergi, atomkraft og storskala vandkraft.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 8

ANSTÆNDIGE JOBS OG ØKONOMISK VÆKST

DELMÅL I FOKUS

8.1 Skab bæredygtig økonomisk vækst

8.4 Brug ressourcerne effektivt i forbrug og produktion

8.5 Skab fuld beskæftigelse og anstændigt arbejde med lige løn

8.8 Beskyt arbejdstagerrettigheder og skab sikre arbejdsmiljøer

VURDERINGSGRUNDLAG

NATIONALT

I et globalt perspektiv har den danske arbejdsmarkedsmodel sikret økonomisk vækst, et godt arbejdsliv, gode rammebetingelser og høj produktivitet. Således også i perioden siden 2017. Alligevel er der problemer med at leve op til Verdensmål 8.

Den økonomiske vækst skal ske bæredygtigt, men væksten medfører øget træk på naturressourcerne og øger det globale fodaftryk. Danmarks fodaftryk ligger allerede i dag alt for højt. Hvis alle på jorden havde samme forbrug som en dansker, ville det kræve godt 4 jordkloder.[77] (Se side 26)

Nye atypiske stillinger og social dumping presser løn- og arbejdsvilkår og undergraver på sigt den danske arbejdsmarkedsmodel.[78] Desuden er der ikke lige adgang til arbejdsmarkedet. Trods stigende beskæftigelse[79] og fald i arbejdsløsheden har unge fortsat dobbelt så høj arbejdsløshed som andre.[80] Særlig ramt er dem uden uddannelse, og alt for mange unge er hverken i arbejde eller under uddannelse (NEET).[81] Samtidig forskelsbehandles der på grund af etnicitet, alder, handicap og andre områder nævnt i forskelsbehandlingsloven.[82] Ledige fra 50-65 har svært ved at vinde nyt fodfæste på arbejdsmarkedet, og sammen med stive regler ved overgang fra arbejdsliv til pension betyder det tab af værdifuld arbejdskraft.[83]

ANBEFALINGER

- Danmark skal reducere sit samlede økologiske fodaftryk.
- Regeringen og arbejdsmarkedets parter skal udarbejde en tværsektoriel, national handleplan for at reducere NEET-tallet.
- Danmark skal sikre, at atypiske stillinger overenskomstdækkes.
- Danmark skal bekæmpe social dumping, bl.a. ved at udbrede aftaler om kædeansvar og sociale klausuler samt ved skærpet kontrol.
- Danmark skal lave systematiske undersøgelser af diskrimination på arbejdsmarkedet.
- Lovgivning og aftaler skal sikre glidende overgang fra arbejdsmarked til pension for at fastholde værdifuld arbejdskraft.

INTERNATIONALT

Hvis målsætningen om at afskaffe børne- og tvangsarbejde skal nås, kræver det en større indsats – også fra erhvervslivets side. Problemerne er stadig udbredte i virksomheders globale værdikæder.[84] Undersøgelser viser, at der stadig er alt for få europæiske og danske virksomheder, der handler i overensstemmelse med internationale FN- og OECD-standarder.[85]

Den udviklingspolitiske strategi fastslår, at Danmark vil *"fremme mere velfungerende arbejdsmarkeder i udviklingslandene baseret på arbejdstagerrettigheder og social dialog"*[86] med rammebetingelser, som også omfatter en sund arbejdsstyrke og civilsamfundsorganisationers støtte til erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelser. Men Danmarks oplagte mulighed for at være katalysator for velfungerende arbejdsmarkeder har skiftende regeringer kun brugt meget lidt.[87] Danmark bør skabe de nødvendige rammebetingelser gennem udviklingsbistanden og samtidig sikre, at danske virksomheder og deres underleverandører opfylder ILO's konventioner og FN's retningslinjer for menneskerettigheder og erhverv. Indsatsen er afgørende for at skabe anstændige jobs til en stadig voksende arbejdsstyrke af unge af begge køn, såvel i formelle som uformelle sektorer af erhvervslivet og for at begrænse migration.[88]

ANBEFALINGER

- Danmark skal fremme en grundlæggende omlægning af internationale økonomiske institutioner, således at realøkonomiske aktiviteter globalt set holdes inden for rammerne af planetens grænser og menneskers basale behov.
- Regeringen skal gøre det lovpligtigt for virksomheder og finansielle institutioner at udøve due diligence og etablere strafansvar ved domstolene i alvorlige sager.
- Danmark skal til vores samarbejdslande allokere tilstrækkelig udviklingsbistand til at sikre rammebetingelser for velfungerende arbejdsmarkeder.
- Udviklingsbistanden skal være katalysator for arbejdsmarkedslovgivning og social dialog, der fremmer anstændige jobs og bæredygtig beskæftigelse.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

12 ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION

16 FRED, RETFÆRDIGHED OG STÆRKE INSTITUTIONER

VERDENSMÅL 9

INDUSTRI, INNOVATION OG INFRASTRUKTUR

DELMÅL I FOKUS

VURDERINGSGRUNDLAG

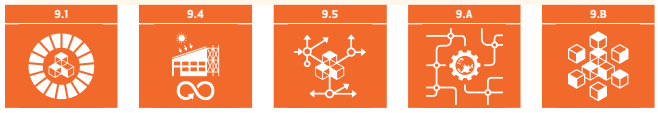

9.1 Byg bæredygtig og robust infrastruktur

9.4 Opgradér alle industrier og infrastrukturer for bæredygtighed

9.5 Styrk forskning, og oppgradér industriteknologi

9.A Styrk bæredygtig infrastruktur i udviklingslandene

9.B Støt national teknologiudvikling og forskning i udviklingslandene

NATIONALT

Danmark har en højtudviklet infrastruktur og forsyningssikkerhed. Den danske erhvervssektor er orienteret mod bæredygtig udvikling, understøttet af forskning og innovation. Udfordringerne i Danmark er koncentreret om fortsat høj CO2-udledning og ressourceforbrug samt skævhed mellem land og by, bl.a. indenfor transportsektoren.
Siden 2010 er persontrafikken[89] på vejene steget med 14%. I samme periode er der kommet næsten 20% flere personbiler ud på vejene. Den kollektive trafiks (bus og tog) andel af den samlede persontransport er faldet fra ca. 12% til under 11%. Rejser på cykel er faldet med ca. 20% siden 2014. Prisudviklingen favoriserer individuel biltrafik frem for den kollektive trafik. Intentionen om at omstille til mere bæredygtig transport er indtil videre slået fejl.

Efter flere års fald er CO2 -udslippet fra danske virksomheder[90] steget siden 2014. I 2014 var CO2-udledningerne fra alle brancher 63,5 mio. ton. I 2018, hvor de nyeste tal er fra, var udledningerne steget med knap 4%. Store CO2-udledere som skibsfart, luftfart og glas- og betonindustri udleder mere CO2 end tidligere. Udslippet fra energiforsyning er til gengæld faldet væsentligt. I debatten om grøn omstilling i Danmark fokuseres der på at nedbringe CO2-udledningen, nedbringe forurening og øge genbrug af affald, men en egentlig indsats for at begrænse det samlede fodaftryk mangler.
Danmark ligger relativt højt målt på udgifter til forskning og udvikling med samlet 3% af BNP. Vi er på 4. pladsen i EU. Det offentliges udgifter udgør 1% af BNP (det højeste i EU), mens erhvervslivets udgifter udgør 2% af BNP. Størstedelen af de offentlige midler går til almen videnskab. Stadig flere midler øremærkes til grøn forskning. Danmark har en høj rate for patentansøgninger sammenlignet med andre lande, navnlig inden for grønne teknologier.
Danmark er godt dækket ind med digital infrastruktur[91] – såvel bredbånd som mobilnet. Dækningen med bredbånd (10Mbit/s) til boliger er steget fra 96% til 98% siden 2017. 98% af landet har mobildækning, men netværkene er af forskellig kvalitet, og 10% af nettet er overbelastet.

ANBEFALINGER

- Danmark skal udarbejde en bæredygtig mobilitetsplan for omstilling af transporten.
- Offentlig transport skal styrkes gennem modernisering af jernbaneinfrastrukturen, sammenhængende køreplaner og transportruter og styrkelse af fleksible transportformer: busser, flekskørsel, delebiler mv., samt forbedring af forhold for gående og cyklister i hele landet.
- Danmark skal omstille industri og innovation til cirkulær produktion ved at fastsætte mål og planer for nedbringelse af forbrug af f.eks. mineraler.
- Regeringen skal implementere forslag fra de 13 klimapartnerskaber og hæve CO2-afgiften til 1500 kr. pr. ton, som anbefalet af Klimarådet.
- Danmark skal sikre, at informations- og kommunikationsteknologi skaber digital tilgængelighed, og udvikle brugervenlige systemer i alle offentlige tjenester.
- Regeringen skal vedtage at stoppe det offentliges anvendelse af Facebook og andre uregulerede private kanaler som primær informationskilde.

INTERNATIONALT

De senere år har den danske støtte til udvikling i industriel produktion og innovation i udviklingslandene været begrænset, og en stor del er gået gennem Industrialiseringsfonden for udvikling – IFU. Med et fremtidigt fokus i udviklingspolitikken på støtte til nærområder og forebyggelse af migration må der tænkes i nye baner for at understøtte innovative start-ups og SMV'er i de fattigste og skrøbelige stater.[92]

ANBEFALINGER

- Danmark skal støtte SMV'er og innovative start-up-virksomheder.
- Dansk støtte skal styrke lokale NGO'er og de små virksomheders organisationer, bl.a. ved styrkelse af netværket omkring virksomhederne, også i den uformelle sektor.
- Regeringen skal arbejde med nye måder at inddrage dansk teknologisk viden, forskning og knowhow om bæredygtighed i forhold til disse virksomheder.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 10

MINDRE ULIGHED

DELMÅL I FOKUS

Gør uligheden i indkomst mindre

Før ansvarlig og velstyret migrationspolitik

VURDERINGSGRUNDLAG

NATIONALT

I de seneste fire år ses stigende ulighed og faldende social mobilitet.[93] Det er ikke lykkedes at sikre en relativ stigning i indkomst for de nederste 40% af befolkningen. Tværtimod er der sket et fald i indkomstandel fra 22,3% i 2017 til 22,2% i 2019. Samtidig ejer de rigeste 10% 47,3% af den samlede nettoformue, mens halvdelen af befolkningen kun har knap 5%.[94] Der er stadig et højt kønsbaseret løngab på 14,5%.[95] Fra 2017-2019 faldt antal børn i fattigdom fra 64.500 til 59.700, men kontanthjælpsloftet og integrationsydelsen er fortsat med til at holde børn under fattigdomsgrænsen.[96] Social ulighed forstærkes af stigende diskrimination. Ghettopakken fra 2018 kritiseres af FN for at være diskriminerende,[97] og antallet af registrerede hadforbrydelser er steget med 17% fra 2018 til 2019.[98] Regeringens afvisning af fælles flygtningepolitiske løsninger i EU og ønske om asylbehandling i tredjelande[99] er hæmmende for Danmarks løfter om internationalt samarbejde. Aldersdiskrimination er udbredt, og pandemien har afsløret svigt i samfundets evne til at beskytte skrøbelige ældre.[100]

ANBEFALINGER

- Finansministeriets regnemodeller skal omlægges, så almenmenneskelig velfærd sikres, og Danmark skal udarbejde en handlingsplan mod ulighed.
- Danmark skal afskaffe kontanthjælpsloftet og integrationsydelsen og genetablere dækningen for dagpenge.
- Danmark skal øge beskatning af arbejdsfrie indtægter såsom aktie- og kapitalindkomster samt arveindtægt.
- Danmark skal afskaffe ghettoloven og vedtage en handlingsplan mod diskrimination.
- Danmark skal modstå initiativer, der eksternaliserer asylbehandling, arbejde for at sikre adgang til asyl i Europa gennem solidarisk samarbejde i EU og føre en mere human flygtningepolitik med årlig modtagelse af 500 kvoteflygtninge.
- Regeringen skal arbejde i FN for at styrke ældres rettigheder gennem en bindende ældrekonvention.

INTERNATIONALT

Den ekstreme ulighed er ikke blevet mindre de seneste fire år.[101] En fremskrivning foretaget af Verdensbanken viser, at hvis indkomstuligheden stiger med 2% om året, vil der i 2030 være op til 860 mio. flere mennesker, der må leve for under 5,5 USD om dagen.[102] Vi ved også, at der er enorm ulighed mellem, hvem der er ansvarlig for klimaforandringerne, og hvem der er mest påvirket af dem, i og med at verdens rigeste 10% er ansvarlige for over halvdelen af det globale CO2-udslip.[103,104] Danmark har de seneste år haft større fokus på lighed mellem kønnene, hvilket bl.a. er kommet til udtryk via medlemskabet i FN's menneskerettighedsråd.[105] Desværre er der globalt kun sket en lille fremgang på området, og med den nuværende hastighed vil vi først opnå lighed mellem kønnene i 2099.[106] Der er fortsat markant underbeskatning af verdens rigeste og manglende omfordeling, hvilket hindrer opnåelsen af Verdensmål 10.[107] Skattely, inklusive i EU, er en central faktor i skatteplanlægning. Danske parlamentsmedlemmer er enige i, at kampen mod skattely er vigtig,[108] men desværre er listen stadig meget mangelfuld.[109] Det er problematisk, at globale beslutninger i høj grad fortsat træffes i OECD, hvor udviklingslandene ikke er medlemmer, men der er dog sket forbedringer, da udviklingslandene er blevet hørt i f.eks. BEPS-processen.[110]

ANBEFALINGER

- Danmark skal med sin udviklingspolitiske strategi fokusere på uligheds- og fattigdomsbekæmpelse og på, hvordan klimaforandringerne rammer ulige.
- Danmarks arbejde for at skabe lighed mellem kønnene skal prioriteres højere i løbet af de næste ti år, hvis Verdensmål 5 og 10 skal opnås.
- Danmark skal fortsat bekæmpe skattely, bl.a. ved at arbejde for en forbedring af kriterierne for EU-medlemsstaternes "sortliste" for skattely.
- Danmark skal fortsætte arbejdet for fuld offentlig land-for-land-rapportering for alle virksomheder.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 11

BÆREDYGTIGE BYER OG LOKALSAMFUND

DELMÅL I FOKUS

VURDERINGSGRUNDLAG

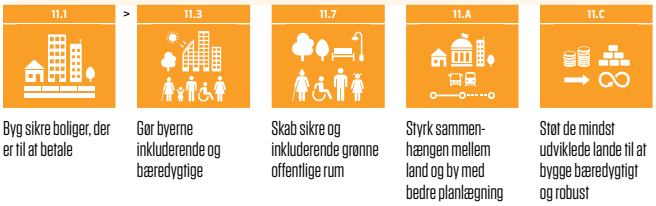

Byg sikre boliger, der er til at betale

Gør byerne inkluderende og bæredygtige

Skab sikre og inkluderende grønne offentlige rum

Styrk sammenhængen mellem land og by med bedre planlægning

Støt de mindst udviklede lande til at bygge bæredygtigt og robust

NATIONALT

Danmarks byer er generelt velfungerende med gode livsvilkår for de fleste mennesker. Der er planer og initiativer til at fremme bæredygtighed og mindske klimabelastning. Der er dog også udfordringer, især med skævheder mellem by og land, forurening og trængsel i byerne og ulige boligvilkår.

Befolkningstallet i Danmark er steget med 300.000 siden 2010, særligt i og omkring de store byer. København er vokset med 20% i perioden, og væksten forventes at stige. Boligpriserne stiger i byerne, og der mangler boliger, der er til at betale for almindelige mennesker. I landdistrikterne står mange boliger ubeboede, og husene er knap steget i værdi i en årrække. Boligstandarden i Danmark er generelt god og bliver løbende bedre. Men der er stadig 20.131 boliger uden toilet eller med deletoilet, 22.913 med delebad og 41.801 helt uden adgang til bad samt 141.500 boliger, der ikke har et værelse pr. person. Mindst 61% af den samlede boligmasse har energimærke D eller lavere, 33% er E eller derunder, dvs. energimæssigt ikke bæredygtige.

De store byer er præget af trængsel og luftforurening. Selvom elbiler på sigt vil erstatte de forurenende biler, vil det ikke afhjælpe trængslen. Den kollektive trafik konkurrerer med en stigende privatbilisme på pris og plads og på bekostning af børn, ældre og mennesker med handicap. De grønne naturarealer i de store byer presses som følge af fortætning ved det øgede byggeri. Afstanden til rekreative grønne arealer overstiger ofte rimelig gangafstand. Det kræver derfor transport med cykel, bil eller kollektiv trafik, og forhindrer børn, mennesker med handicap og ældre i naturlig adgang til grønne områder. Der stilles ikke krav til naturarealer ved byggeri.[111]

ANBEFALINGER

- Danmark skal bygge flere almene boliger, hvor der er boligmangel, og renovere eller nedrive ikke-beboede boliger i landdistrikterne.
- Alle danske boliger skal energirenoveres mindst til energimærke C, og alle skal have en bolig med eget toilet og bad samt mindst et værelse pr. beboer.
- Danmark skal skabe sammenhæng i køreplaner i den kollektive trafik, gøre den billigere og lade al kollektiv trafik drives af vedvarende energi.
- Danmark skal sætte en højere CO2-afgift på forurenende biler og etablere flere standpladser til el-delebiler.
- Danmark skal indføre trængselsafgift for biler i de store byer og skabe bedre forhold for bløde trafikanter.
- Danmark skal inddrage forgængertilgængelig natur i al by- og landsplanlægning og sætte krav om nære grønne/naturarealer ved alt nybyggeri.

INTERNATIONALT

Danmark mangler fokus på mindre byer og deres rolle i at skabe bæredygtige lokalsamfund, mindske presset på hovedstæderne og skabe alternativer til migration. Verdensmål 11 er ikke prioriteret i dansk udviklingspolitik, på trods af at mere end halvdelen af verdens befolkning nu bor i byområder. I 2050 vil dette tal være oppe på 6,5 milliarder mennesker (to tredjedele af jordens befolkning). Klimaforandringerne sætter byerne yderligere under pres, og det går hårdest ud over de knap 1 milliard mennesker, der i forvejen lever under usikre forhold.

Flere byer og bosættelser skal derfor fremover gennemføre integrerede politikker og planer for inklusion, ressourceeffektivitet og tilpasning til klimaændringer og modstandsdygtighed over for katastrofer. De mindst udviklede lande skal støttes gennem finansiel og teknisk bistand til at undgå slumområder og bygge bæredygtige og robuste bygninger med lokale materialer.[112]

ANBEFALINGER

- Danmark skal i sin udviklingspolitik have langt større fokus på byudvikling i de mindre byer og styrke opbygningen af inkluderende og trygge bysamfund med adgang til anstændige boliger, så utrygge slumområder undgås.
- Danmark skal sikre og understøtte adgangen til politisk og økonomisk deltagelse for udsatte grupper og sætte yderligere fokus på at styrke både lokale myndigheder og græsrodsorganisationer i de mest udsatte byområder.
- Internationalt skal Danmark understøtte et styrket fokus på inkluderende byudvikling.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION

DELMÅL I FOKUS

VURDERINGSGRUNDLAG

Gennemfør 10-års rammeprogrammet for bæredygtigt forbrug og produktion

Brug og håndter naturressourcer bæredygtigt

Håndter kemikalier og spildprodukter ansvarligt

Udbred forståelse for bæredygtig livsstil

NATIONALT

I Danmark bruger vi naturressourcer svarende til mere end fire jordkloder.[113] Danmarks største udfordring er vores forbrug, fx målt som økologiske fodaftryk, som også burde omfatte både det fornyelige, det mineralbaserede og det fossile. I december 2020 fremlagde regeringen et udkast til en handlingsplan for cirkulær økonomi for 2020-2032, som desværre har alt for lidt fokus på genbrug af produkter og alt for stort fokus på genanvendelse af materialer og siger stort set intet om nedsat forbrug. Hver dansker producerer mere affald end nogen anden EU-borger ifølge Eurostat.[114]

Den nuværende regering fremlagde i 2020 en strategi for grønne offentlige indkøb, men strategien indeholdt mest af alt en række ukonkrete ambitioner på CO2-området, mens hensynet til miljø- og naturressourcer er stort set fraværende, ligesom strategien ikke rummer socialt ansvarlige offentlige indkøb. Ifølge Forbrugerrådet Tænk forventer 19 ud af 20 danske forbrugere, at produkter og varer er produceret ansvarligt. Desuden er syv ud af ti forbrugere indstillet på at betale mere for produkter, der er ansvarligt producerede, især hvis der er troværdig information på varen.[115]

Uden aktiv inddragelse af alle borgere vil en omlægning af samfundets forbrug ikke kunne realiseres. Derfor skal Verdensmålene ind i de formelle uddannelser, men også i oplysning og kampagner, for at ændre borgernes livsstil i en mere bæredygtig retning, inklusive daglige indkøbsvaner, øget genbrug og nedsat forbrug.

ANBEFALINGER

- Danmark skal udarbejde og implementere en handlingsplan for ansvarligt forbrug og produktion som del af en samlet handlingsplan for Verdensmålene.
- Regeringen skal fremlægge en samlet strategi for en bæredygtig offentlig indkøbspolitik, som omfatter alle aspekter af bæredygtighed og gælder for både stat, regioner og kommuner.
- Danmark skal bruge økonomiske styringsmidler mere adfærdsregulerende, men med social balance.

INTERNATIONALT

Størstedelen af dansk erhvervsliv halter stadig bagefter, når det handler om ansvarlig virksomhedsdrift[116] i flere sektorer.[117] Problemet forventes adresseret gennem lovgivning på EU-plan, men det fritager ikke regeringen for ansvaret for danske virksomheders og finansielle institutioners indsats. Ifølge en ny Voxmeter-undersøgelse foretaget for Amnesty Internationals danske afdeling mener syv ud af ti danskere, at der er behov for lovgivning om ansvarlig virksomhedsadfærd.[118]

ANBEFALINGER

- Det skal være lovpligtigt for virksomheder og finansielle institutioner at udøve due diligence, og de skal omfattes af strafansvar ved domstolene i alvorlige sager.
- Danmark skal stoppe sin import af palmeolie, soja og træ fra ikke-bæredygtig produktion og import af ikke-ansvarligt handlet fisk og skaldyr.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 13

KLIMAINDSATS

DELMÅL I FOKUS

13.2 Indbyg klimaindsatser i politiske beslutninger og planlægning

13.A UNFCCC Implementér FN's rammekonvention om klimaændringer

VURDERINGSGRUNDLAG

NATIONALT

Siden 2017 er klima kommet højt på dagsordenen både hos befolkningen og politisk. Folketinget har vedtaget en bindende klimalov med krav om 70% reduktion i udledningen af drivhusgasser i 2030 og klimaneutralitet senest i 2050 samt markant styrkelse af Klimarådet og en indgået aftale om stop for ny olieefterforskning i Nordsøen. Dette er et gennembrud for klimaindsatsen. Regeringen har imidlertid endnu ikke udarbejdet en langsigtet klimaplan, som anskueliggør, hvordan 2030-målet skal opnås. De aftaler, der i 2020 blev indgået om energi, affald, transport mv., forventes kun at bidrage med cirka en tredjedel af de nødvendige reduktioner i 2030. Regeringen anlægger således en "hockeystavs-strategi", hvor der satses på, at endnu uprøvede teknologiske løsninger kort før 2030 vil føre til betydelige reduktioner af udslippet. En sådan strategi er yderst usikker, potentielt dyr og ikke forenelig med Parisaftalens 1,5 graders-mål. Desuden mangler Danmark at udarbejde klimaplaner for nogle sektorer, bl.a. landbruget.
Endelig har Danmark endnu ikke taget ansvar for den klimabelastning i udlandet, som vi er direkte ansvarlige for, det såkaldte fodaftryk, herunder udledninger fra flyrejser og produktion af importerede varer som sojaprotein.

ANBEFALINGER

- Danmark skal følge en lineær reduktionssti frem mod 2030 i overensstemmelse med de oprindelige beregninger og sigte mod klimaneutralitet senest i 2040.
- Den danske regering skal udarbejde en langsigtet klimaplan med bindende delmål, som omfatter samtlige sektorer og anskueliggør, hvordan 2030- og 2040-målene nås.
- Der skal indføres en generel klimaafgift, som gradvist optrappes til at udgøre 1500 kr. pr. ton CO2 i 2030.
- Regeringen skal integrere indsatser for at reducere Danmarks samlede fodaftryk i den globale klimastrategi.

INTERNATIONALT

Danmark skal leve op til sit globale ansvar og gå forrest i klimakampen. I perioden 2017-2021 har Danmark ikke levet op til sit internationale ansvar i forhold til klimabistand. Danmark forpligtede sig på COP15 til at levere ny og additionel klimabistand som en del af de rige landes samlede forpligtelse, hvor Danmarks fair andel udgør 5 mia. kr. om året. Danmark bidrager nu med omkring det halve og har siden 2015 valgt at finansiere næsten al klimabistand inden for ulandsrammen på 0,7% af BNI. Dermed bliver det verdens fattigste, der betaler for Danmarks internationale klimaindsats. Det gør det svært at se Danmark som et grønt foregangsland.

Forholdet mellem klimaforandringer, naturressourcer og konflikt forværrer de eksisterende udfordringer for særligt udsatte befolkningsgrupper, heriblandt flygtninge og internt fordrevne, oprindelige folk m.fl., der ofte lever i de mest klimaudsatte områder. Ifølge FN bunder 40% af alle voldelige konflikter over de seneste 60 år i konflikter om adgang til begrænsede og degraderede naturressourcer. Denne sammenhæng har Danmark ikke integreret tilstrækkeligt i sit internationale arbejde. Desuden har Danmark ikke forholdt sig til, hvordan udviklingslande, der rammes af klimakatastrofer, skal hjælpes. Dette bør ske i fuld respekt for menneskerettighederne, hvilket er afgørende for at nedbryde silotænkning mellem Parisaftalen og Verdensmålene.[119]

ANBEFALINGER

- Danmark skal bidrage med 5 mia. kr. om året i ny og additionel klimabistand – altså et beløb oveni ulandsrammen på 0,7% af BNI.
- Danmark skal frem mod COP26 arbejde for, at der aftales en handleplan, der sikrer, at den globale klimabistand, som aftalt, balanceres mellem klimatilpasning og reduktion af udslip. For at bidrage til at rette op på ubalancen bør 70% af dansk klimabistand gå til klimatilpasning i de fattigste lande.
- Den danske bistand til klimatilpasning skal have fokus på fordrevne og udsatte befolkningsgrupper samt vigtigheden af at sikre sunde økosystemer, så risikoen for konflikt reduceres, og klimaresiliensen øges.
- Danmark skal arbejde for, at der internationalt etableres en katastrofefond med nye finansieringskilder, der kan træde til, når fattige lande rammes af klimakatastrofer.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 14

LIVET I HAVET

DELMÅL I FOKUS

VURDERINGSGRUNDLAG

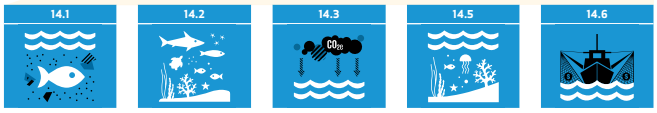

Reducer forurening af havet

Beskyt og genopret økosystemer

Minimér forsuring af havene

Bevar havområder og kyster

Afskaf fiskeristøtte, der medvirker til overfiskeri

NATIONALT

Havet omkring Danmark har det ikke godt, fx er syv ud af otte marine habitatnaturtyper i 'stærk ugunstig bevaringsstatus'.[120] Selvom 18% af havet er udpeget til marinebeskyttede områder, er kun 1,4% reelt beskyttet mod fiskeri med bundslæbende redskaber, og i kun 0,02% svarende til 21,8 km2 er alt fiskeri forbudt.[121]

Råstofindvinding af sten og grus tillades i følsomme havområder. Derudover er tilførslen af næringsstoffer og pesticider fra landbrug en stor trussel for havmiljøet, særligt i de indre danske farvande. Konsekvenserne er bl.a. områder med omfattende iltsvind, og torskebestandene i Østersøen, Kattegat og Nordsøen har det ikke godt.[122] Alligevel er fangstmængderne for torsk, sild, ål m.m. sat højere, end forskerne anbefaler. Der mangler forvaltningsplaner for bl.a. den kritisk truede marsvinebestand i Østersøen og tilstrækkelig fiskerikontrol med kameramonitorering.

Vi har den nødvendige viden og teknologi til at tage udviklingen i den rigtige retning. I 2021 er der flere nedslagspunkter, hvor Denmark kan sikre en mere bæredygtig og økosystembaseret forvaltning af havets goder og ressourcer, fx Havplanen,[123] Vandområdeplanerne[124] og Havstrategidirektivets indsatsprogram.[125]

ANBEFALINGER

- Danmark skal hæve ambitionsniveauet og sikre en effektiv og økosystembaseret havforvaltning med Havplanen.
- 100% af de danske farvande skal være bæredygtigt forvaltet, 30% særligt beskyttet og 10% urørt.
- Danmark skal efterleve målsætningerne om marin beskyttelse, så beskyttede områder til havs ikke kun er "papirparker", og forpligte fiskere til at opsamle tabte fiskeredskaber.
- Kvælstof- fosfor- og pesticideudledning fra landbrug skal reduceres for at revitalisere havet.
- Følsomme kystområder og livsvigtige fiskelevesteder skal beskyttes bl.a. ved at genbesøge trawlbekendtgørelsen.
- Elektronisk fiskerikontrol skal udvides, så internationale aftaler og forpligtelser efterleves.

INTERNATIONALT

En milliard mennesker, primært i udviklingslande, skønnes at være afhængige af fisk som primær indtægts- og proteinkilde, og langt flere er afhængige af fisk som supplement til deres diæt. Alligevel prioriteter den danske udviklingspolitiske strategi og internationale indsats i ringe grad bevarelse af verdens marine økosystemer.[126]
Havmiljøet globalt er udfordret af ressourceudnyttelse, klimaforandringer, forsuring, forurening og plastaffald. 94% af verdens fiskebestande er enten overfisket eller fuldt udnyttet.[127] Mangroveskov, koralrev og havgræsenge er blandt de mest truede økosystemer på jorden.[128] Med det globalt stigende fokus på 'blå vækst' frygter internationale småfiskerbevægelser, at deres vilkår for at ernære sig fra havressourcer undermines yderligere.
I EU-sammenhæng har Danmark blokeret for andre landes ønske om at indføre fiskerirestriktioner i beskyttelsesområder. Samtidig betyder EU's frihandelsaftaler, at småfiskere i udviklingslande mister kontrollen over fiskeriressourcerne, når EU køber sig adgang til deres farvande. EU's biodiversitetsstrategi og den kommende FN biodiversitetskonference CBD COP-15 får stor betydning for, hvordan vi i fremtiden forvalter og beskytter havet. Her er det vigtigt at udpege beskyttede havområder, sikre småfiskernes og oprindelige folks adgang til havområder samt hæve andelen af marine beskyttede områder under strengt beskyttede til mindst 30%.

ANBEFALINGER

- Danmark skal i EU arbejde for at fiskeribegrænsninger sættes iht. den videnskabelige rådgivning i EU og i fælles havområder med tredjeparter samt for en styrket EU-position i FN-forhandlinger om en traktat for bevaring og bæredygtig udnyttelse af havets biodiversitet i områder uden for national jurisdiktion.
- Stærke institutionelle rammer skal sikres globalt gennem en CBD COP-15 med beslutningskraft og finansiering til biodiversitetsindsatser til havs.
- Danmark skal arbejde for, at EU forhøjer importkrav for at fremme bæredygtigt fangede og sporbare fiskeprodukter.
- Dansk udviklingsbistand skal støtte projekter, som sikrer og fremmer biodiversitet.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

LIVET PÅ LAND

DELMÅL I FOKUS

VURDERINGSGRUNDLAG

Bevar og genopret økosystemer på land og i ferskvand

Stop skovrydning og genopret ødelagte skove

Beskyt biodiversitet og naturlige levesteder

Tag hensyn til økosystemer og biodiversitet i regeringernes planlægning

NATIONALT

Den danske natur er under fortsat og vedvarende pres. De seneste års udvikling i tilstanden af den danske biodiversitet viser overvejende negative trends. Det fremgår både af den opdaterede danske Rødliste over danske arter, der viser, hvor truede arterne er, og af den seneste indrapportering til EU vedr. implementeringen af EU's habitatdirektiv. Heraf fremgår det, at kun 5% af naturtyperne var i 'gunstig' bevaringsstatus, mens 95% var i ugunstig tilstand – for alle 10 skovtyper er bevaringsstatus 'stærkt ugunstig'.[129] Mange mål og Verdensmålsdelmål skulle allerede været nået i 2020, men vi er langt fra at nå dem.

Tabet af den biologiske mangfoldighed i den danske natur skyldes primært intensivering af landbrug og skovbrug herunder bl.a. dræning, opdyrkning, men også bebyggelse og infrastruktur, har gradvist presset den urørte natur tilbage.[130]

Beskyttelsen og forvaltningen af den danske natur har således ikke været tilstrækkelig til at bremse tabet af biodiversitet og slet ikke til at få den negative udvikling tilbage på sporet.

Den øgede politiske bevågenhed og de konkrete initiativer, skiftende regeringer har iværksat, vil gavne naturen på længere sigt. Bland positive elementer, vi stadig mangler at se effekterne af, kan nævnes udlæg af urørt skov, forbud mod gødskning og sprøjtning af §3 arealer, samt den seneste finanslov med de lovede 75.000 ha urørt skov samt i alt 15 naturnationalparker.

ANBEFALINGER

- Danmark skal fastsætte nationale mål for biodiversiteten der, som minimum, matcher EU's målsætninger og nye globale biodiversitetsmål efter 2020.
- Der skal udvikles en dansk biodiversitetsstrategi og handleplan, der følger Biodiversitetskonventionens retningslinjer.
- Danmark skal øge indsatsen for at forbedre naturtilstanden, udlægge flere og større sammenhængende naturområder hvor naturen passer sig selv, så min. 30% af landarealet er beskyttet natur, og udlægge meget mere urørt skov.
- Danmark skal genoprette naturlig hydrologi samt økosystemer og de funktioner, de store dyr har haft i landskabet.
- Sammenhængen i dansk natur skal øges via små naturområder.

INTERNATIONALT

Danmarks bidrag til international biodiversitet har været præget af mangelfuld afrapportering og allokering af ressourcer til relevante internationale aftaler og konventioner, først og fremmest Biodiversitetskonventionen (CBD) og IPBES (FN's platform for biodiversitet og økosystemtjenester). Gennem de seneste 5-6 år er der sket en voldsom reduktion af Danmarks internationale støtte til biodiversitet.[131] Undtagelsen er dog Danmarks økonomiske bidrag til IUCN, der med Finansloven 2020 blev genoptaget og fastholdes i 2021. Dette opvejer dog langt fra de hidtidige reduktioner.

Det er positivt, at Regeringen i 2020 udtrykte sin klare opbakning til EU's Biodiversitetstrategi 2030, samt de deri indbyggede fælles erklæringer om en ambitiøs global aftale for biodiversitet (post 2020-rammen), der ventes vedtaget på CBD's 15. partskonference til oktober 2021.

Danmarks nationalt forpligtende opfyldelse af CBD's Aichi mål, der udløb 2020, er dog stadig stort set fraværende, og de indeværende og nye nationale og internationale politiske beslutninger er stadig utilstrækkelige.

ANBEFALINGER

- Danmark skal formulere klare og målbare ambitioner og prioriteringer for internationale indsatser og samarbejder om biodiversitet, samt øge indsatsen for og deltagelse i de internationale aftaler, Danmark har tiltrådt eller tilsluttet sig, f.eks. CDB, IPBES, CITES og Bernkonventionen.
- Danmark skal øge finansieringen af udviklingsbistand til gennemførelse af Mål 15.
- De fælles EU og FN-mål for biodiversitet skal integreres i en dansk-biodiversitetsstrategi og -handleplan (NBSAP), herunder en plan for afvikling af skadelige subsidier, finansiering, sektorintegration, arealdisponering, artsforvaltning m.m.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

VERDENSMÅL 16

FRED, RETFÆRDIGHED OG STÆRKE INSTITUTIONER

DELMÅL I FOKUS

VURDERINGSGRUNDLAG

Reducere vold overalt

Beskyt børn mod overgreb, udnyttelse, menneskehandel og vold

Styrk lov og orden og giv alle lige adgang til retfærdighed

Beskyt grundlæggende rettigheder og giv aktindsigt

NATIONALT

I Danmark begrænses visse grupper af borgeres frihedsrettigheder, eksemplificeret ved det seneste forbud mod offentlig tildækning af ansigtet.[132] Lov om administrativ fratagelse af statsborgerskab samt ophævelse af lovens solopgangsklausul gør det muligt uden retssag at fratage danskere med dobbelt statsborgerskab deres statsborgerskab. Lovudkastet L189 forelagt Folketinget i starten af 2021, kaldet Tryghedspakken,[133] ville have begrænset den fredelige forsamlingsfrihed, idet politiet kan indføre et opholdsforbud for alle i et område, hvis enkelte har udvist utryghedsskabende adfærd. Loven blev dog stemt ned i Folketinget i juni 2021.

ANBEFALINGER

- Danmark skal ophæve forbuddet og ændre straffeloven for at tillade ansigtsdækning offentligt.
- Danmark skal afskaffe restriktiv lovgivning og respektere forsamlingsfriheden for alle.
- Danmark skal udvikle en klar plan for anvendelse af Kvinder, Fred og Sikkerheds-dagsordenen[134] i den danske kontekst.

INTERNATIONALT

Danmarks udviklingsbistand går i stigende grad til 'skrøbelige' lande. Mens det er positivt, at Udenrigsministeriet har etableret en enhed for Migration, Nærområder og Skrøbelighed, så er de menneskelige og finansielle ressourcer til området stadig utilstrækkelige. De dansk finansierede konfliktforebyggelse og fredsskabende indsatser indtænker ikke i tilstrækkelig grad relationen mellem konflikt og klimaforandringer, hvilket er nødvendigt for bedre at kunne imødegå de strukturelle årsager til ustabilitet, som leder til tvungen fordrivelse.

Både den danske udviklings- og udenrigspolitik har i højere grad prioriteret at styrke civilsamfundets råderum globalt. Det ses gennem puljer til civilsamfundsaktører i fare,[135] flere midler til FN's Højkommissariat for Menneskerettigheder[136] samt handling i FN for bedre at inkludere civilsamfundet[137] og øget kritik af regeringer, der slår ned på ytrings-, forsamlings- og foreningsfriheder.[138]

Lanceringen af Danmarks nationale handlingsplan for Kvinder, Fred og Sikkerhed er et vigtigt skridt i retningen af mere ambitiøse mål på området, men der mangler dedikerede ressourcer til at implementere planen. Den manglende henvisning til denne dagsorden indenrigspolitisk, f.eks. i forhold til kvindelige asylsøgere, er også en klar svaghed.

Mens antallet af børn udsat for vold og alvorlige krænkelser er steget globalt over de senere år,[139] ikke mindst pga. det stigende antal konflikter, som varer længere og går hårdere udover civile end hidtil,[140] så har Danmark nedprioriteret sit fokus på forebyggelse, respons og ansvarlighed ift. vold mod børn i konflikt.

FN's fredsoperationer spiller en kritisk rolle i opretholdelsen af international fred og sikkerhed. Mens Danmark over årene har bidraget med et betydeligt antal soldater og politibetjente til disse operationer, er antallet af danske soldater faldet markant, og pt. bidrager Danmark slet ikke med noget politi.

ANBEFALINGER

- Danmark skal øge sit multilaterale engagement med fokus på 1325, Children and Armed Conflict samt R2P-dagsordenerne samt ift. håndtering af årsager til skrøbelighed, herunder at sikre stærk synergi med klimatilpasningsindsats. Dette kræver investeringer, bl.a. internt i relevante ministerier, men også i støtten til freds- og sikkerhedsinitiativer.
- Danmark skal i sit kandidatur til FN's Sikkerhedsråd ligeledes have fokus på ovenstående dagsordener samt styrke bidraget til FN's "Sustaining Peace"-dagsorden, inklusive at støtte lokalt-ledet konfliktforebyggelse og fredsopbygning.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

PARTNERSKABER FOR HANDLING

DELMÅL I FOKUS

VURDERINGSGRUNDLAG

Hjælp landene til at blive bedre til at indsamle egne skatteindtægter

Indfri udviklede landes forpligtelser til at give udviklingsbistand

Bistå udviklingslande med at gøre deres gæld bæredygtig

Styrk den bæredygtige sammenhæng af de politiske beslutninger (politikkohærens)

NATIONALT

OECD vurderede allerede inden COVID-19-krisen, at finansieringsgabet for at nå Verdensmålene var flere trillioner USD. Pandemien har bevirket, at der er mere brug for finansiering end nogensinde før.[141]

Danmark er et af de få lande, der lever op til forpligtelsen om at give mindst 0,7 % af BNI i udviklingsbistand. Den danske bistand gives fortsat som gavebistand frem for lån, hvilket er positivt og vigtigt. Flere lande og internationale institutioner giver bistand som lån, hvilket er med til at øge modtagernes gæld og kan være med til at skubbe dem ud i statsbankerot.[142] Til gengæld er det bekymrende, at Danmarks bistand er på sit laveste niveau i 40 år, netop som behovet er størst,[143] modsat har blandt andre Norge og Sverige øget deres bidrag.[144] Det er yderligere bekymrende, at dansk bistand de seneste år har haft stigende fokus på at fremme kortsigtede nationale interesser fremfor på finansiering af Verdensmålene.

I forhold til klimabistanden er det skuffende, at Danmark tolker DAC-reglerne således, at der ikke gives bistand udover de 0,7 %. Danmark har i stedet valgt en "grønning" af den almindelige bistand. Dette flytter fokus væk fra det ulige ansvar for klimakatastrofen og risikerer også at flytte fokus væk fra bekæmpelsen af fattigdom og ulighed. Desuden er det kritisabelt, at der forekommer overrapportering i klimabistanden.[145,146] Som konsekvens er Danmark langt fra at leve op til sine forpligtelser ift. Parisaftalen.

ANBEFALINGER

- Danmark skal hæve bistanden til 1.0% af BNI, hvor 0,7% er målrettet almen udvikling, og 0,3% er målrettet klimafinansiering.

INTERNATIONALT

I 2015 forpligtede bl.a. Danmark sig til at fordoble bistanden til skat og national ressourcemobilisering gennem Addis Tax Initiative inden udgangen af 2020. Men Danmark er langt bagefter det mål. I 2020 blev der kun givet en tiendedel af det forpligtede beløb.[147] Desuden har Danmark i stigende grad kanaliseret pengene til skatteopbygning gennem IMF, der historisk har prioriteret fx moms højere end progressive skattereformer. Institutionerne har også under pandemien fastholdt nedskæringer i den offentlige sektor, hvilket underminerer udvikling på centrale sociale områder som uddannelse.[148,149,150]

Mange lande mangler akut likviditet. Der er brug for ekstraordinær støtte til, at alle lande sikres økonomisk råderum til at nå alle 17 Verdensmål. Løsningen er en række forskellige indsatser, bl.a. at IMF udsteder nye særlige trækningsrettigheder, Special Drawing Rights[151] (ligesom ifm. finanskrisen), hvilket kan give alle lande, inklusive udviklingslande, et boost og dermed et økonomisk rum til bedre at kunne investere sig ud af krisen.

ANBEFALINGER

- Danmark skal leve op til forpligtelsen i Addis Tax Initiative om at fordoble bistanden til skat og udnytte sine erfaringer med at opbygge progressive skattesystemer i udviklingslande.
- Danmark skal arbejde for at etablere en global gældsmekanisme til at håndtere al gæld, herunder finde løsninger til gældseftergivelse, udsættelse og omlægning.
- Danmark skal presse på for at undgå politikker i IMF og Verdensbanken, der foreskriver nedskæringer i den offentlige sektor, øger uligheden og mindsker landes mulighed for at nå Verdensmålene.
- Danmark skal presse på og advokere for, at IMF udsteder nye særlige trækningsrettigheder.

HUSK OGSÅ MÅL OG DELMÅL

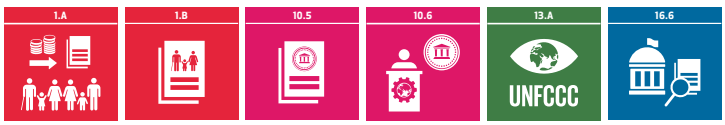

ANNEKS: LEAVING NO ONE BEHIND – DANSKE BORGERSTEMMER

Med løftet om Leaving No One Behind har Danmark lovet at inddrage dem, der er længst fra at tage del i den bæredygtige udvikling. Dem der ofte overses, bliver marginaliseret eller typisk falder mellem to stole i systemet. De skal ses, opløftes og drage nytte af udviklingen med Verdensmålene. Her følger fem fortællinger fra nogle af dem, det egentlig handler om.

BARWAQO HUSSEIN:

21 år og statskundskabsstuderende på Aarhus Universitet. Kom til Danmark fra Somalia som femårig og er vokset op i Tingbjerg.

HAR DU NOGENSINDE HØRT OM VERDENSMÅLENE?

Ja, det har jeg. Lidt i folkeskolen og på gymnasiet, men de blev bare kort introduceret, vi arbejdede ikke dybdegående med dem. Jeg tænkte det ikke som noget, jeg aktivt kunne bidrage til. Det gik først op for mig, da jeg blev frivillig i Mellemfolkeligt Samvirke og gennem den måde, vi bruger Verdensmålene aktivt i Tingbjerg Ungefællesskab. Vi bruger dem som et redskab til at skabe forandring. Fx Mål 10: Mindre Ulighed og retten til samfundsdeltagelse og ikke at blive diskrimineret. Det har været en øjenåbner for mig, at det er noget, alle er blevet lovet, og at vi dermed også har ret til at kræve af politikerne, at de skal kæmpe for dem. Det er ærgerligt, at så mange forbinder dem med FN og udviklingslandene langt væk, da vi jo også tydeligvis har brug for at forbedre os i Danmark og blive mere bæredygtige. Selvfølgelig kan vi blive bedre.

HVORNÅR FØLER DU, AT DIN DELTAGELSE I SAMFUNDET BLIVER BEGRÆNSET?

Det, synes jeg, især er gældende med den negative tone i debatten og italesættelsen af muslimer. Både i den offentlige debat og ift. statsborgerskab. Selvom jeg som statskundskabsstuderende er meget optaget af politik og som frivillig er meget aktiv på forskellig vis, holder jeg mig ofte tilbage fra den offentlige debat. Der er så mange negative kommentarer, og lige meget hvor mange gange, jeg argumenterer imod, oplever jeg, at folk tror, de har ret til at definere min virkelighed. Det vil jeg gerne spare mig selv for. Nu mener politikerne også, at religion skal have indflydelse på ansøgning om statsborgerskab. Det, synes jeg, er forkert, for det er jo en privatsag. Tværtimod har Danmark jo religionsfrihed. Som statsløs er jeg begrænset i fulde demokratiske rettigheder, såsom at stemme til Folketingsvalget, hvilket er ærgerligt, når så meget af politikken jo rammer mig. Jeg har ansøgt om statsborgerskab og bestået de tests, der var, så nu håber jeg bare, at Covid-19 restriktionerne snart løsner sig, så jeg kan få det officielt.

HVAD VIL DU GERNE ANBEFALE REGERINGEN?

At de bidrager til den gode tone i debatten og er et forbillede for befolkningen. Det er der heldigvis kommet mere fokus på nu, men der er stadig lang vej igen. Politikere har en særlig magtposition og dermed mere ansvar, så det håber jeg, de vil efterleve og holde den gode tone. Det kan være, det inspirerer andre til også at tale pænt, så vi alle kan finde mere motivation til at deltage i debatten. Derudover vil jeg anbefale dem ikke at lade religion være af betydning for statsborgerskab. For det vil tendere til diskrimination, og med verdensmål 10: Mindre Ulighed har de lovet at minimere diskriminerende lovgivning og inkludere flere i samfundet. Det vil være et skridt på vejen til at praktisere verdensmålsløftet om *leaving no one behind*, som er gennemgående for dagsordenen. ■

SARAH THOMASSEN:

75 år og pensionist. Fritaget for digital post, som er et aktivt fravalg af at kommunikere med det offentlige via internettet. Arbejdede i 17 år som hospitalsmedhjælper og tillidsrepræsentant. Derefter 19 år hos FOA som faglig sekretær.

HAR DU NOGENSINDE HØRT OM VERDENSMÅLENE?

Ja, gennem min seniorklub i Faglige Seniorer, hvor nogle af de andre har fortalt om dem. Jeg har også hørt lidt om dem i fjernsynet og i radioen. Det er dog ikke så meget, og jeg har ikke indtryk af, at andre, jeg kender, ved ret meget om Verdensmålene, så det kunne det være godt med et møde snart i klubben igen.

HVORDAN OPLEVER DU SOM ÆLDRE AT VÆRE SAT UDENFOR SAMFUNDET?

Jeg har ingen computer eller tablet, kun min telefon som jeg bruger til sms og opringninger. Jeg har heller intet ønske om at anskaffe mig en computer. For teknik siger mig ikke noget, jeg har prøvet det, så trykker jeg på de forkerte knapper og forstår ikke beskederne. I min tid hos FOA blev det klart, at teknik ikke er mig. Jeg kortsluttede ledninger, blev irriteret, sur og gal. I dag har jeg accepteret, at sådan er det.

I forhold til at bruge en computer har jeg arbejdet i en periode, hvor det var anderledes organiseret. Jeg brugte en skrivemaskine, men ellers lavede jeg skriftlige kladder, som sekretæren renskrev. Hun var også bedre til at formulere sig og stille brevene pænt op. Jeg lærte at bruge en computer til kalender og korte svar på mails. De fleste af mine kolleger havde det på samme måde.

Indimellem er det lidt besværligt, og jeg kan godt blive irriteret på folk, der siger: "det kan du se på nettet". Så svarer jeg, at jeg kun har et indkøbsnet. Deres kommentarer preller af på mig. Jeg lever med de gener, det giver ikke at have en computer, men jeg synes ikke, det betyder det store i det daglige. Jeg ærgrer mig ikke, og jeg har affundet mig med det.

Mine ældre venner har svært ved at bruge en computer, de har aldrig vænnet sig til det. Nogle af dem er afhængige af deres børn eller børnebørn og tvinges til at bruge digitale medier for at holde kontakten, især under Corona. Jeg ønsker ikke at gøre mig afhængig af mine børn på den måde.

HVILKE ANBEFALINGER HAR DU TIL REGERINGEN?

Jeg synes muligheden for digital fritagelse fungerer fint for mig og vil anbefale, at de bevarer det som en mulighed.

Organisationen Globale Seniorer anbefaler for alle, at ældre også inddrages, når der skal udarbejdes nye digitale løsninger, så de tager udgangspunkt i det niveau, mange ældre har, der ofte ikke har været på arbejdsmarkedet i flere år og derfor ikke er blevet introduceret til de nye systemer. Derudover skal det offentlige bruge et forståeligt sprog, så beskederne kan forstås af almindelige mennesker. ■

KÂLÀNGUAK ABSALONSEN:

50 år, adopteret fra Grønland som fireårig af en dansk familie. Har negligeret sin grønlandske baggrund og "taget afstand fra sig selv" indtil for to år siden.

HAR DU NOGENSINDE HØRT OM VERDENSMÅLENE?

Aldrig. Jeg har hørt ordet gennem Ilisimasavut,[152] men jeg ved ikke, hvad det er.

HVORDAN OPLEVER DU AT VÆRE SAT UDEN FOR SAMFUNDET?

Det er en daglig ting. Jeg er ikke på lige fod med danskere i hverdagen. For de har deres egen historie. Jeg skal opsøge og finde min egen historie. Selvfølgelig kan jeg godt være ligeglad med det nogle dage, men jeg kan da hver dag mærke, at jeg er en minoritet. Sagtens.

På arbejdsmarkedet skal jeg kæmpe med at være troværdig. I baren bliver jeg ofte "overset", selvom jeg er foran i køen. I nyhederne bliver grønlændere fremstillet som, at de ter sig på Christianshavn Torv med øl i hånden, og man hører kun om sociale problemer. Jeg er vokset op med, hvordan Danmark har fortalt historien om at være grønlænder. Der har aldrig været en sund spejling. Derfor har jeg taget dyb afstand fra mig selv. Jeg har altid set mig selv som hvid og blev forskrækket over, når folk spurgte, hvor jeg kom fra i Grønland. Jeg har brugt hele mit liv på at være dansk, men jeg har altid følt mig anderledes.

Vi skal tale om det at være grønlænder. At vi har lige så meget ret til at være her. For jeg ønsker ikke, at nogen skal igennem det samme som jeg. Mine egne børn blev flove over, at jeg var fra Grønland, da de hørte fordomme i skolen. Det går udover dem, og de vil altid blive spurgt, hvor de er fra i stedet for bare at være børn.

Samtidig oplever jeg forventningen til, at jeg skal være taknemmelig for, at jeg blev reddet. Det kan jeg prøve at ignorere, men jeg skal altid tilpasse mig ud fra den danske person og beregne, hvordan jeg udtaler mig og forsvarer min identitet. Fx om Eskimo-isen og hvad den betyder for mig. Jeg bliver til en historie, en oplevelse, som jeg skal identificere mig med, selvom jeg kun har været én uge i Grønland siden adoptionen. Jeg har selv i mange år grinet ad grønlænderjokes for at beskytte mig selv. Hvis jeg selv sagde "jeg er bare grønlænderstiv i aften", kunne ingen andre. Mine adoptivforældre har selvfølgelig et ansvar, men også det danske samfund, for det har ikke bidraget til, at jeg fik en sund relation til det at være grønlænder.

HVILKE ANBEFALINGER HAR DU TIL REGERINGEN?

- Vi må fremme vores historie som grønlændere. Helt små børn skal vide, at vi er et rigsfællesskab. Der skal være bøger om Grønland i institutionerne og i undervisningsmaterialet for unge, skrevet af grønlændere.
- Grønland skal også italesættes som Norden. Flere fra Grønland bør være repræsenteret i medierne, så de unge kan spejle sig selv i dem.
- Debatten skal vendes om, så det i stedet er danskerne, der får spørgsmålet: "hvordan er det at have været kolonimagt over Grønland?"
- Eskimo-is-debatten blev til underholdningsjournalistik, men den er meget dybere. Politikere skal turde at debattere det at være tidligere kolonimagt. Selvom man tager lidt ansvar, så går man også hurtigt væk fra det og lader folk råbe ad hinanden uden at tage den rigtige debat. ■

ZEPHYR BORGEN AL-MODAFFER:

19 år, Irakisk-somani, non-binær lesbisk, har oplevet diskrimination på uddannelser pga. etnicitet og seksualitet.

HAR DU NOGENSINDE HØRT OM VERDENSMÅLENE?

Ja, men da jeg så symbolet på Verdensmål 5: ligestilling mellem kønnene, gav jeg op. Med kun mand- og kvindesymbolerne misser FN jo helt pointen og anerkender

hverken binære, interseksuelle, transpersoner eller andre. Det afslører, hvordan FN ser køn, og så mister jeg troen på forbedringer.

HVORNÅR FØLER DU, AT DIN DELTAGELSE I SAMFUNDET BLIVER BEGRÆNSET?

I kommunen og med manglende forståelse for diversitet. Min familie var meget udfordret efter flugten fra Irak, så jeg var på opholdssteder og gik på efterskole. Men alle havde svært ved at forstå og støtte mig. Da jeg sprang ud som biseksuel, forbød opholdsstedet mig at overnatte hos både venner og veninder, hvilket skabte mistillid, og jeg forbandt min seksualitet med noget forbudt. Sagsbehandleren havde også noteret, at min far som muslim var imod min seksualitet, men han er ikke troende, og det havde intet med konflikten at gøre. Kommunen inddeler folk i kasser, men sådan er virkeligheden jo ikke. Folk må forstå, at ikke alle arabere er homofober, og at der findes queer muslimer. Efter efterskolen kunne kommunen ikke hjælpe, så jeg var hjemløs i en periode og undersøgte selv uddannelser. På flere skoler blev jeg mobbet. Eleverne talte grimt, og lærerne sagde bare, jeg skulle holde hovedet højt. Det hjalp ikke, så jeg fik højt fravær og blev smidt ud.

Den største hjælp har været forståelse fra andre. På efterskolen hjalp en ven mig til at forstå min seksualitet som non-binær. På Produktionsskolen mødte jeg andre queer folk, som bidrog til et godt miljø, så jeg kunne fokusere på læring. På Teknisk Skole i Roskilde stødte jeg på EiF,[153] der arbejder for bedre forhold for LGBTQ+ personer. Det var rart at være flere i kampen for diversitet.

I dag er der kommet mere ro på. Takket være en ny god rådgiver har jeg fået en bolig. Hun er den første fra kommunen, der har forstået at hjælpe mig, fordi hun ser mig, som jeg er, uden at dømme og uden at jeg skal forklare mig selv. Det er rart med stabilitet, imens jeg finder ud af, hvad der skal ske.

HVAD VIL DU GERNE ANBEFALE TIL REGERINGEN?

Manglende forståelse for diversitet og LGBTQ+ personer er et strukturelt problem. Politikerne skal ikke kalde det for mærkværdigt, men gå åbent ind i debatten. Jeg vil gerne deltage aktivt og lyttes til, men jeg bør ikke altid bære ansvaret for at forklare og fremme forståelse. Dem med magt burde tage mere ansvar. Sagsbehandlere skal være mere åbne og fleksible og lytte, frem for at putte os i kasser. Allerede i folkeskolen er seksualundervisning meget heteroseksuel, og der mangler italesættelse af kønsidentiteter. Lærere skal kunne handle imod diskrimination, så det ikke kun er os elever, der skal holde hovedet højt. Med bedre forhold på uddannelser er der større chance for, at vi færdiguddanner os og kommer i arbejde, hvilket styrker repræsentation i samfundet. ■

VIVI DAASTRUP:

60 år, førtidspensionist og tidligere hjemløs. Tilknyttet SAND og har i flere år solgt aviser for Hus Forbi.

HAR DU NOGENSINDE HØRT OM VERDENSMÅLENE?

Nej, det har jeg ikke. Det ved jeg ikke, hvad er.

HVORNÅR FØLER DU, AT DIN DELTAGELSE I SAMFUNDET BLIVER BEGRÆNSET?

Jeg oplever ofte at skulle indrette mig efter systemet og følge en masse regler, der ikke nødvendigvis giver mening for mig. I stedet for at systemet tager sig af mig, føler jeg mig overset uden at blive hørt. Der er mange udfordringer ved at være rodløs og hjemløs, og der er så meget, vi ikke må. Loven omkring lejre gør det sværere at overnatte sammen på gaden, så vi kan passe på hinanden. Hvis jeg skal tisse, tør jeg ikke sætte mig mellem to biler, da jeg er bange for at få en bøde. Med corona-restriktioner måtte vi hverken sælge Hus Forbi-aviser eller være tætte på hinanden. Det er de helt basale behov, vi ikke må få stillet, for så opfattes vi som kriminelle. Det, synes jeg, er et stort problem, der skal løses.

Det er på gaden og på herberger, at jeg har mødt den bedste støtte. Da jeg var hjemløs, passede vagabonderne så godt på mig, og vi blev en slags familie, der tog sig af hinanden. Jeg nød også at give igen. Fx hjalp jeg en kvinde økonomisk med en billet, så hun kunne tage afsked med sin dødssyge far i Norge. Man hjælper hinanden ubetinget, men selv sådan en situation kan give udfordringer med kommunen ift. redegørelse for ens økonomiske råderum. Det er dog især igennem SAND, at jeg føler mig virkelig set og hørt, og hvor jeg kan være aktiv bl.a. i vores jubilæumsudvalg.

HVAD VIL DU GERNE ANBEFALE TIL REGERINGEN?

Vi vil have vores eksistensberettigelse tilbage. Som det er nu, forsvinder vi i kaos og mellem systemets kasser og båse. Vi bliver usynliggjort uden at blive hørt eller set. Men vi har alle en historie at fortælle. Der er så mange muligheder for glæde og livskvalitet, hvis ellers vi bare fik lov. Jeg sætter pris på nu at have et hjem og 200 kr. til rådighed om dagen – jeg føler mig ærlig talt som en millionær. Men tag over hovedet løser ikke alting. Til en start håber jeg, at de vil genoverveje loven om lejrene og sørge for flere offentlige toiletter. På den lange bane håber jeg, de vil lytte til os og inddrage os langt mere, så vi bliver imødekommet og synliggjort. Vi har alle ret til en identitet. ■

KILDER

COVID-19 OG VERDENSMÅLENE

1 https://danwatch.dk/selvom-situationen-i-europa-bliver-bedre-forvaerres-den-globalt/

2 https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/09/amnesty-analysis-7000-health-workers-have-died-from-covid19/

3 https://um.dk/da/danida/danmarks-indsats-mod-corona-i-udviklingslandene/

4 https://fm.dk/media/18039/oekonomisk_redegoerelse_maj_2020_a.pdf

5 http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-and-responsible-business-conduct-02150b06/

6 http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-and-responsible-business-conduct-02150b06/

7 https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8ba0a8fd-4c83-11ea-b8b7-01aa75ed71a1
https://www.allianceforcorporatetransparency.org/

8 https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/04/migrant-workers-of-nepal-must-not-be-left-behind/

TRE DIMENSIONER AF BÆREDYGTIGHED

9 Hickel, J. (2019) The contradiction of the sustainable development goals: Growth versus ecology on a finite planet. *Sustainable Development Research Article* 2019 pp. 1-12. Wiley & Sons

Coscieme, L. et al. (2019) Overcoming the Myths of Mainstream Economics to Enable a New Wellbeing Economy. *Sustainabilty* 2019, 11, 4374; doi:10. 3390/su11164374

Eisenmenger, N. et al. (2020) The Sustainable Development Goals prioritize economic growth over sustainable resource use: a critical reflection on the SDGs from a socio-ecological perspective. *Sustainability Science Original Article*, https://doi.org/10.1007/s11625--020-00813-x

10 Parrique, T. et al. (2019) Decoupling Debunked. Evidence and arguments against green growth as a sole strategy for sustainability. *European Environmental Bureau*

European Environment Agency (2021) Growth without economic growth. EEA Briefing no. 28/2020

11 Screening af ny lovgivning. Læs mere i kapitlet "Institutionelle mekanismer og strukturelle forhold", side 10

12 Naturbaserede løsninger: Se f.eks. Dasgupta, P. (2021) The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review, *HM Treasury*, London, www.gov.uk/official-documents

LEAVING NO ON BEHIND

13 VNR 2017: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/16013Denmark.pdf

14 Udenrigsministeriet 2017, Udviklingspolitisk- og humanitær strategi "Verden 2030", s. 1, 2, 4

15 Globalt Fokus analyse 2021: Lever Danmark op til sit løfte om ikke at lade nogen i stikken? https://www.globaltfokus.dk/aktuel-blog/610-ny-analyse-lever-danmark-op-til-sit-lofte-om-ikke-at-lade-nogen-i-stikken

16 Ibid

INSTITUTIONELLE MEKANISMER OG STRUKTURELLE FORHOLD

17 'Beretning om ministeriernes arbejde med FN's Verdensmål i Danmark', Beretning nr. 1/2020, s.5, Rigsrevisionen 23-10-2020

18 Ibid., s.4

19 De udvalgte temaer var: 'udsatte grupper', 'det grønne område/klima' og 'uddannelse/undervisning'.

20 Pressemeddelelse Finansministeriet: 'Regeringen styrker fokus på Verdensmål i lovarbejdet', 04-03-2021.

IMPLEMENTERINGSMIDLER

21 "En fælles dagsorden. Danmarks handlingsplan for sammenhængende politikker for global udvikling"

22 https://environmentlive.unep.org/media/docs/projects/17_14_1_metadata.pdf

23 Læse mere om screeningsmekanismen i kapitlet "Institutionelle mekanismer og strukturelle forhold", side 10

VERDENSMÅL 1
FORFATTERE: OXFAM IBIS, GLOBALE SENIORER, EAPN

24 Danmarks Statistiks opgørelse af FN's Verdensmål, Mål 1: https://www.dst.dk/da/Statistik/Sdg#01-afskaf-fattigdom

25 Jonas Schytz Juul, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2015): Regeringen sender børn langt under fattigdomsgrænsen. https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_regeringen-sender-born-langt-under-fattigdomsgraensen.pdf

26 Fattige folkepensionister - Dansk Folkehjælp (folkehjaelp.dk)

27 WPA2017_Highlights.pdf (un.org)

28 Responding to COVID-19 with improved social protection for older people (December 2020).pdf

VERDENSMÅL 2
FORFATTERE: OXFAM IBIS, FØDEVAREBANKEN

29 https://www.science.ku.dk/presse/nyhedsarkiv/2018/pres-paa-madbudgettet-er-koblet-til-usund-kost-og-daarligt-psykisk-helbred-i-mindst-100.000-danske-husstande/

30 https://academic.oup.com/eurpub/article/28/2/283/4103070

31 https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0001699318810095

32 https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0001699318810095

33 https://www.worldbank.org/en/topic/food-security

34 https://www.oxfam.org/en/world-brink-hunger-pandemic-coronavirus-threatens-push-millions-starvation

35 https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621023/mb-the-hunger-virus-090720-en.pdf

36 https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621023/mb-the-hunger-virus-090720-en.pdf

37 https://www.wfp.org/funding

38 https://openaid.um.dk/da/organisations/41000/41301?Y=2021

39 https://openaid.um.dk/da/organisations/41000/41108?Y=2021

40 https://italien.um.dk/da/nyheder/newsdisplaypage/?newsID=6F41063F-C5AC-4D2C-AAA0-EBB87A59B4C2

41 https://um.dk/da/om-os/ministrene/minister-for-udviklingssamarbejde/flemming%20moeller%20taler%20og%20artikler/verden-staar-over-for-en-sultpandemi/

42 https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621023/mb-the-hunger-virus-090720-en.pdf

43 https://news.un.org/en/story/2019/10/1048452

44 http://www.fao.org/food-loss-and-food-waste/flw-data

VERDENSMÅL 3
FORFATTERE: RØDE KORS, RED BARNET, SEX & SAMFUND, GLOBALE SENIORER, KULU, DIGNITY

45 Sundhedsstyrelsen. Danskernes Sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil 2017 Sundhedsstyrelsen, 2018 -

KILDER

https://www.sst.dk/da/udgivelser/2018/danskernes-sundhed-den-nationale-sundhedsprofil-2017

46 Funge, JK et al., 2020. "Ingen papirer. Ingen læge": En kvalitativ undersøgelse af adgang til barselsektoren for udokumenterede indvandrerkvinder i Danmark. International Journal of Environmental Research and Public Health , 17 (18), s.6503. Tilgængelig på: http://dx.doi.org/10.3390/ijerph17186503

47 NCD Countdown 2030: pathways to achieving Sustainable Development Goal target 3.4 (thelancet.com)

48 International Journal of Mental Health Systems, 2020 https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7450913/pdf/13033_2020_Article_402.pdf

49 ODI, 2016: "Mental health funding and the SDGs What now and who pays?" https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/10573.pdf

50 Sedgh G.; Ashford L. S. and Hussain R. (2016). 'Unmet Need for Contraception in Developing Countries: Examining Women's Reasons for Not Using a Method'. https://www.guttmacher.org/sites/default/files/report_pdf/unmet-need-for-contraception-in-developing-countries-report.pdf

VERDENSMÅL 4

FORFATTERE: OXFAM IBIS, RED BARNET, DANSKE STUDERENDES FÆLLESRÅD, SEX & SAMFUND, KULU, VERDENS BEDSTE NYHEDER OG UDDANNELSESGRUPPEN UNDER GLOBALT FOKUS

51 https://en.unesco.org/covid19/educationresponse

52 https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373992

VERDENSMÅL 5

FORFATTERE: RED BARNET, KULU, DANNER, KVINDERÅDET, OXFAM IBIS, DRC DANSK FLYGTNINGEHJÆLP, SEX & SAMFUND

53 Asser Hedegård Thomsen, 2020, "Homicide in Denmark 1992-2016", Aarhus Universitet: https://pure.au.dk/portal/files/213434138/Homicide_in_Denmark_1992_2016_reduced_no_papers.pdf

54 Deen, L. et al, 2018, "Vold og seksuelle krænkelser", Statens Institut for Folkesundhed: https://www.sdu.dk/sif/-/media/images/sif/sidste_chance/sif/udgivelser/2018/vold_og_seksuelle_kraenkelser.pdf

55 Rockwool Fonden: Hvordan bruger danskerne tiden? (2018) https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2018/11/Hvordan-bruger-danskerne-tiden.pdf

56 EU-Kommissionen: Together towards a gender equal world (2020): https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join-2020-17-final_en.pdf

57 Unicef, 2020: https://www.unicef.org/press-releases/10-million-additional-girls-risk-child-marriage-due-covid-19#:~:text=COVID%2D19%3A%20A%20threat%20to,increased%20risk%20of%20child%20marriage

58 Awid: Only 1% of Gender Equality Funding is going to women's organisations, why? (2019) https://www.awid.org/news-and-analysis/only-1-gender-equality-funding-going-womens-organisations-why#:~:text=The%20latest%20figures%20from%202016,own%2C%20context%2Dspecific%20solutions

59 Care (2021: 'Time for a better bargain: How the Aid System Shortchanges Women and Girls in Crisis', available at: https://www.care-international.org/files/files/FINAL_She_Leads_in_Crisis_Report_3_2_21.pdf

60 Source: UNHCR; please refer to https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html

VERDENSMÅL 6

FORFATTERE: DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING

61 https://www.geus.dk/Media/2/1/Grundvandsoverv%C3%A5gning%201989-2019.pdf

62 https://mfvm.dk/fileadmin/user_upload/MFVM/Pressemeddelelser/Redegoerelse_om_dispensationer_til_vandvaerker.pdf

63 https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/mof/spm/309/svar/1630645/2144103.pdf

64 https://mst.dk/service/nyheder/nyhedsarkiv/2020/feb/resultatet-af-massescreening-af-grundvand-2019/

VERDENSMÅL 7

FORFATTERE: GLOBAL AKTION, GREENPEACE

65 Klimaftale for energi og industri mv. 2020, https://www.regeringen.dk/publikationer-og-aftaletekster/klimaaftale-for-energi-og-industri-mv-2020/

66 Klimarådet, Statusrapport 2021, https://www.klimaraadet.dk/da/rapporter/statusrapport-2021

67 92-gruppen (2021), Lever klimapolitikken op til klimaloven?, https://92grp.dk/files/facing_low.pdf

68 Aftale mellem regeringen (Socialdemokratiet), Venstre, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen af 3. december 2020, https://kefm.dk/Media/0/3/Nordsøaftale%20(2).pdf

69 Global Energy Monitor (2020), Gas at a Crossroads, https://globalenergymonitor.org/wp-content/uploads/2020/02/Gas_at_a_Crossroads_EU.pdf

70 Jacob Sørensen (2018), Der er mindst seks forskellige grunde til, at det er problematisk at kalde bioenergi for vedvarende energi, Information, https://www.information.dk/debat/2018/04/mindst-seks-forskellige-grunde-problematisk-kalde-bioenergi-vedvarende-energi

71 Fuss et al. (2018) Negative emissions—Part 2: Costs, potentials and side effects, Environmental Research Letters, https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/aabf9f/meta ; Buck (2016), Rapid scale-up of negative emissions technologies: social barriers and social implications, Climatic Change, https://link.springer.com/article/10.1007/s10584-016-1770-6

72 NOAH (2021), Energiaktører manipulerer med PtX-strategi, https://noah.dk/nyheder/energiaktoerer-manipulerer-med-ptx-strategi

73 Regeringens udviklingspolitiske prioriteter 2021, tilgængelig på https://um.dk/da/danida/strategi%20og%20prioriteter/prioritetsplaner/

74 IFU, Climate Policy 2019, https://www.ifu.dk/wp-content/uploads/2020/01/IFU-Climate-Policy.pdf

75 Global Energy Monitor (2020), Gas at a Crossroads, https://globalenergymonitor.org/wp-content/uploads/2020/02/Gas_at_a_Crossroads_EU.pdf

76 Corporate Europe Observatory og Transnational Institute (2018), One Treaty to Rule them All: The ever-expanding Energy Charter Treaty and the power it gives corporations to halt the energy transition, https://corporateeurope.org/sites/default/files/attachments/one_treaty_to_rule_them_all.pdf

VERDENSMÅL 8

FORFATTERE: AMNESTY INTERNATIONAL DANMARK, FN-FORBUNDET, GLOBALE SENIORER

77 Global footprint Network, Ecological footprint Denmark in https://data.footprintnetwork.org/

78 Larsen, Trine P. og Anna Ilsøe, (FAOS, KU): *Atypical labour markets in the Nordics: Troubled waters under the still surface?*

KILDER

In FaFo, Nordic future of Work Brief, 4. marts 2019.

79 Danmarks Statistik

80 Danmarks Statistik

81 Danmarks Statistik

82 Jf. Bekendtgørelse af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v. (LBK nr. 1001 af 24/08/2017) in https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2017/1001#id7063d136-0fff-4f65-ba2d-9bbd8cabec35

83 Fremtidens seniorarbejdsliv – anbefalinger fra Seniortænketanken, in https://bm.dk/media/11817/seniortaenketanken_rapport.pdf

84 Pilgaard, Ronja; *Myanmars fagforeninger kræver garantier fra modegiganter*, 22. februar 2021, in https://danwatch.dk/myanmars-fagforeninger-kraever-garantier-fra-modegiganter/ Andre eksempler fra Danwatch' journalistiske undersøgelser: https://danwatch.dk/undersoegelse/de-fisk-du-ikke-ved-du-spiser/; https://danwatch.dk/undersoegelse/boef-fra-en-regnskov-i-flammer; https://danwatch.dk/undersoegelse/kakaoboernene-de-brudte-loefter/; https://danwatch.dk/undersoegelse/danmarks-stoerste-forsvarsvirksomhed-bidrager-til-mulige-krigsforbrydelser-i-yemen/; https://danwatch.dk/undersoegelse/danske-pensionskroner-ender-i-nogle-af-usas-vaerste-faengsler/

85 Europäische Klimaschutzinitiative (EUKI), *General Results EUKI Research 2020* in https://www.allianceforcorporatetransparency.org/; European Commission: *Study on due diligence requirements through the supply chain*, January 2020: in Publications Office of the EU: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8ba0a8fd-4c83-11ea-b8b7-01aa75ed71a1

86 Danida: *Verden 2030: Danmarks udviklingspolitiske og humanitære strategi*, s.27, København 2016.

87 Finansministeriet: *Finanslov 2018*, §06, ss.134 og 136-37 samt Finanslov 2021, §06, ss.66, 128, 131 og 133.

88 Andre donorer, specielt Sverige, har kraftigt øget støtten til rammebetingelser og social dialog som del af ILO's *Decent Work Agenda*, jf. Jalles d'Orey, Maria Ana (ODI): *How do donors support the Decent Work Agenda?* TUDCN – ITUC, 2017.

VERDENSMÅL 9
FORFATTERE: GLOBALE SENIORER

89 Vejdirektoratets analyser, Ingeniøren, Trafikstyrelsens sektorrapport for den kollektive trafik, 2019. DTU's Transportvane-undersøgelse 2019 https://www.klimanyt.dk/2019/05/16/danskerne-vil-prioritere-cyklisme-men-cykler-stadig-mindre

90 Danmarks statistik, Netmagasinet "Bag tallene" maj 2020 https://ec.europa.eu/eurostat Eurostat. https://www.epo.org/about-us/annual-reports-statistics/statistics.html Den Europæiske Patentorganisation. https://www.dkpto.dk/media/6641/nypatentogvaremaerkestyrelsen_gron-rapport-2020_a4.pdf "Danmarks grønne styrkeposition". Patent- og Varemærkestyrelsen.

91 Energistyrelsens årsrapporter, dækning med bredbånd Mobilabbonnement.dk, marts 2021.

92 Danidas årsberetninger: https://openaid.um.dk/da/sectors/, IFU's hjemmeside: https://www.ifu.dk/vores-investeringer/, Udviklingsministerens oplæg ved Høring om Danmarks nye udviklingspolitiske strategi i Folketingets Udenrigsudvalg d. 28. januar 2021 og CISU webinar d. 25. februar 2021.

VERDENSMÅL 10
FORFATTERE: GLOBALE SENIORER, MELLEMFOLKELIGT SAMVIRKE, OXFAM IBIS

93 https://www.rockwoolfonden.dk/kommentarer/verdensmesterskabet-i-social-mobilitet/

94 https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_halvdelen-af-befolkningen-sidder-paa-5-%-af-formuerne-i-danmark_.pdf

95 https://www.ms.dk/sites/default/files/udgivelser/ms-ulighedsrapport-22.01.21.pdf (HK & DST)

96 https://www.ae.dk/analyser/fald-i-antallet-af-fattige-boern-op-til-coronakrisen

97 https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fDNK%2fCO%2f6&Lang=en s. 7

98 https://politi.dk/-/media/mediefiler/landsdaekkende-dokumenter/statistikker/hadforbrydelser/hadforbrydelser-2019.pdf?la=da&hash=86E26E960D6896CD33EBBB8ECE8487499BF986D3

99 https://uim.dk/nyheder/2021/2021-01/minister-fremlaegger-lovaendring-for-at-muliggore-aftale-om-asylsagsbehandling-uden-for-eu

100 https://covid19.ssi.dk/overvagningsdata/ugentlige-opgorelser-med-overvaagningsdata

101 https://feature.undp.org/coronavirus-vs-inequality/

102 https://oxfamibis.dk/megarige-har-faaet-stort-formue-comeback-mens-flere-hundrede-millioner-bliver-skubbet-ud-i-fattigdom/

103 https://www.diis.dk/node/24621

104 https://oxfamibis.dk/klimafinansiering/

105 https://um.dk/da/udenrigspolitik/danmark-som-medlem-af-hrc-2019-2021/

106 https://www.un.org/en/un75/women_girls_closing_gender_gap

107 https://oxfamibis.dk/megarige-har-faaet-stort-formue-comeback-mens-flere-hundrede-millioner-bliver-skubbet-ud-i-fattigdom/

108 http://epdb.eu/eu-valgtest/valgtest.html#kandidater

109 https://oxfamibis.dk/eu-svigter-stort-i-kampen-mod-skattely-ingen-reelle-skattely-paa-ny-sortliste/?fbclid=IwAR0dQyRjEvrG_-0gBV8hVJCRGIApMvRfNsvKskeflX1WWyselzGkjog_z-k

110 https://www.oecd.org/tax/beps/

VERDENSMÅL 11
FORFATTERE: GLOBALE SENIORER

111 Statistikbanken BOL102 og 103 energihjem.dk/energimaerke/energirenovering-parcelhus https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/befolkning-og-valg/befolkning-og-befolkningsfremskrivning https://ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_folk-i-yderomraader-stroemmer-mod-de-stoerre-byer.pdf https://www.vejdirektoratet.dk/side/trafikkens-udvikling-i-tal Bylivsregnskab og fodgængerstrategi Københavns kommune, 2019

112 https://www.verdensmaal.org/; https://um.dk/da/danida/strategi%20og%20prioriteter/verdensmaal/maal-11/

VERDENSMÅL 12
FORFATTERE: DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING, AMNESTY INTERNATIONAL DANMARK, FN-FORBUNDET

113 https://data.footprintnetwork.org/#/

114 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Municipal_waste_statistics#Municipal_waste_generation

115 https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/ERU/bilag/129/2135241.pdf

116 https://menneskeret.dk/udgivelser/danske-virksomheders-dokumentation-menneskeretlige-arbejde; https://danwatch.dk/perspektiv/store-virksomheder-overholder-ikke-fn-regler/; https://www.allianceforcorporatetransparency.org/database/2019.html

KILDER

117 https://danwatch.dk/myanmars-fagforeninger-kraever-garantier-fra-modegiganter/ ; https://danwatch.dk/undersoegelse/de-fisk-du-ikke-ved-du-spiser/; https://danwatch.dk/undersoegelse/boef-fra-en-regnskov-i-flammer; https://danwatch.dk/undersoegelse/kakaoboernene-de-brudte-loefter/; https://danwatch.dk/undersoegelse/danmarks-stoerste-forsvarsvirksomhed-bidrager-til-mulige-krigsforbrydelser-i-yemen/; https://danwatch.dk/myanmars-fagforeninger-kraever-garantier-fra-modegiganter/k/undersoegelse/danske-pensionskroner-ender-i-nogle-af-us;

118 https://amnesty.dk/nyhedsliste/2021/danskerne-vil-have-en-etisk-lov-for-erhvervslivet

VERDENSMÅL 13

FORFATTERE: CARE DANMARK, DANSK FLYGTNINGEHJÆLP, WWF VERDENSNATURFONDEN

119 FN (2018): https://www.un.org/press/en/2018/sc13540.doc.htm

VERDENSMÅL 14

FORFATTERE: DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING, GLOBALE SENIORER, OUR FISH, WWF VERDENSNATURFONDEN

120 Fredshavn et al. 2019. Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2019. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 340 http://dce2.au.dk/pub/SR340.pdf

121 Miljø- og Fødevareudvalget 2017-18, MOF Alm. del endeligt svar på spørgsmål 261. https://www.ft.dk/samling/20171/almdel/mof/spm/261/svar/1456701/1842187.pdf

122 ICES advice: https://www.ices.dk/advice/Pages/Latest-Advice.aspx

123 https://em.dk/media/14161/faktaark-om-havplanen.pdf

124 https://mim.dk/natur/vand/vores-vandmiljoe/proces-for-vandomraadeplaner/vandomraadeplaner-2021-2027/

125 https://mst.dk/natur-vand/vandmiljoe/havet/havmiljoe/danmarks-havstrategi/

126 Regeringens udviklingspolitiske prioriteter 2021. ISBN 978-87-93760-45-5.

127 The State of World Fisheries and Aquaculture (SOFIA 2020). http://www.fao.org/documents/card/en/c/ca9229en

128 WWF (2020) Living Planet Report 2020 - Bending the curve of biodiversity loss. https://livingplanet.panda.org/en-gb/about-the-living-planet-report

VERDENSMÅL 15

FORFATTERE: DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING, WWF VERDENSNATURFONDEN

129 Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2019 - Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering - https://dce2.au.dk/pub/SR340.pdf

130 IPBES DK (2020) – Genopretning af biodiversitet og økosystemer i Danmark.- http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2020/06/Genopretning_ekspertudtalelse_22-Juni-2.pdf

131 C. Roy & H.P. Dejgaard (In publ.) Danish Biodiversity-Relevant Development Finance. INKA Consult

VERDENSMÅL 16

FORFATTERE: OXFAM IBIS, DRC DANSK FLYGTNINGEHJÆLP, RED BARNET, RIKO, FN-FORBUNDET, KULU OG NYT EUROPA

132 Retsinformation: https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/717

133 Folketinget: https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/l189/index.htm

134 FN's Sikkerhedsråds resolution 1325 om kvinder, fred og sikkerhed (vedtaget den 31. oktober 2000) anerkender den uforholdsmæssige og unikke virkning af væbnet konflikt på kvinder og piger, og opfordrer til at tage højde for disses særlige behov under og efter væbnet konflikt.

135 Udenrigsministeriet: https://um.dk/da/om-os/ministrene/minister-for-udviklingssamarbejde/flemming%20moeller%20taler%20og%20artiklerny-stoette-til-menneskerettighedsforkaempere/

136 Udenrigsministeriet: https://um.dk/~/media/um/danish-site/documents/nyheder/aftale%20om%20covid-19%20hjlpepakke%20iii.pdf?la=da

137 Den danske FN Mission i New York: https://fnnewyork.um.dk/en/news-from-the-mission/newsdisplaypage/?newsID=6188C818-641C-4AB3-9673-5512AFDFA3BE&sc_mode=normal&sc_debug=0&sc_trace=0&sc_prof=0&sc_ri=0&sc_rb=0

138 Den danske FN Mission i Geneve: https://fngeneve.um.dk/en/news/newsdisplaypage/?newsid=f80a37c6-260f-46f9-b4a6-30d07198d2f8

139 WHO, 2020: https://www.who.int/publications/i/item/9789240004191

140 Save the Children, 2019: https://resourcecentre.savethechildren.net/library/stop-war-children-protecting-children-21st-century-conflict

VERDENSMÅL 17

FORFATTERE: OXFAM IBIS, MELLEMFOLKELIGT SAMVIRKE, FN-FORBUNDET

141 Global Outlook on Financing for Sustainable Development 2021: A New Way to Invest for People and Planet | en | OECD

142 https://www.brookings.edu/research/covid-19s-legacy-of-debt-and-debt-service-in-developing-countries/

143 https://globalnyt.dk/content/dansk-bistand-paa-sit-laveste-niveau-i-40-aar

144 COVID-19 spending helped to lift foreign aid to an all-time high in 2020 but more effort needed - OECD

145 https://www.ft.dk/-/media/sites/statsrevisorerne/dokumenter/2020/beretning-9-2020-om-klimabistand-til-udviklingslande.ashx

146 Beretning om klimabistand til udviklingslande | Rigsrevisionen

147 URU Alm.del - Bilag 135: Notat - Danmarks udviklingsbistand til ressourcemobilisering, Oxfam IBIS, MS (ft.dk)

148 https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/620350/dp-is-imf-tax-practice-progressive-091017-en.pdf?sequence=1

149 https://www.eurodad.org/mind_the_gap

150 https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/02/22/two-thirds-of-poorer-countries-are-cutting-education-budgets-due-to-covid-19

151 Civil Society Organizations Call for Quick Special Drawing Rights Allocation (latindadd.org)

ANNEKS

152 Ilisimasavut er en organisation med formål om at give en rigere fortælling om Grønland fra et grønlandsk perspektiv.

153 Erhvervsuddannelser imod Fordomme. Stiftet via Sex & Samfund på baggrund af undersøgelser, der viser, at LGBTQ+ personer er særligt udsat for at droppe ud af erhvervsuddannelser, da man bevæger sig i miljøer, der ikke afspejler diversitet.

FORFATTERE

GLOBALT FOKUS
- Folkelige organisationers udviklingssamarbejde

92-gruppen
Forum for bæredygtig Udvikling

AMNESTY INTERNATIONAL

care

Danmarks Naturfredningsforening

DANNER

DRC DANSK FLYGTNINGE HJÆLP

DH
DANSKE HANDICAPORGANISATIONER

DSF
DANSKE STUDERENDES FÆLLESRÅD

DIGNITY
DANISH INSTITUTE AGAINST TORTURE

EAPN

FN forbundet
Danish United Nations Association

FødevareBanken
– fra madspild til måltid

GA GLOBAL AKTION

GLOBALE SENIORER

GREENPEACE

KVINDERNES U-LANDSUDVALG

KVINDE RÅDET

MELLEMFOLKELIGT SAMVIRKE actionaid

Nyt Europa

Our Fish

OXFAM IBIS

Red Barnet

SEX SAMFUND

RIKO

RØDE KORS

VERDENS BEDSTE NYHEDER

WWF